

Fåglar i Sörmland

1 / 2005

Fåglar i Sörmland

Fåglar i Sörmland ges ut med två nummer per år av Föreningen Sörmlands Ornitologer som är en ideell regionalförening till Sveriges Ornitologiska Förening. FSO verkar för vidgad kännedom om och bättre levnadsbetingelser för de sörmländska fåglarna. Vi vill också sprida intresse för ornitologi. Medlemskap i FSO för 2005, vilket inkluderar föreningens tidning, erhålles genom att sätta in 150 kronor på postgiro 773 78-8. Familjemedlem 25 kr. Ansvarig utgivare för FiS är FSOs ordförande, Marianne Mattiasson (0155-570 45).

Styrelsen kontaktas på
fso@sormlandsornitologerna.se

Medlemsservice

Adressändring, medlemskap, försäljning etc
Urban Rundström kassör
Syrénvägen 15
572 31 Oskarshamn
0491 - 768 868

Redaktionellt material

Redaktionellt material skickas till redaktören. Helst som e-post eller på diskett med bifogad utskrift. Givetvis tas även hand- och maskinskrivet material emot. Bilder skickas till bildredaktören som dia, papperskopior eller i digitalt format.

Manusstopp för nr 2/2005 är den 15/8.

Upplaga: 350 ex

Omslag: Drillsnäppa
Foto Göran Andersson

Tryckt av: Flens Offsettryck AB

Redaktion

Göran Andersson Redaktör
Forssavägen Mosstorp
642 93 Flen
0157 - 135 10

Göran Altstedt Bildansvarig

Per Flodin Skribent & faktagranskare

Kontaktar redaktionen gör du på
fis@sormlandsornitologerna.se

Lokalföreningar

Ornitologiska Klubben i Eskilstuna

Lars Eriksson
016-641 19

**Katrineholm/Vingåkers
Ornitologiska Förening**

Agne Swenzén
0150-182 97

**Fågelföreningen Tärnan
Nyköping/Oxelösund**

Ingvar Jansson
0155-28 73 73

Strängnäs Ornitologiska Klubb

Leif Ekblom
0152-511 54

Södertäljes Ornitologiska Förening

Stig Stried
08-550 944 17

Inledaren

Mitt under julefriden nås vi av meddelanden om en flodvåg som svept in över stränder i sydostasien. Återigen en katastrof som drabbar fattiga människor i fjärran länder. Snart rullar flodvågorna gång efter gång fram över våra TV-skärmar och vi förstår att denna gång var inte de fattiga drabbade ensamma i sin sorg då även västvärldens semesterfirare hamnade mitt i domedagsscenario. Vi förstår också att många av dessa semesterfirare var svenskar som flytt kyla och mörker för en stund i värmen på stilla soldränkta stränder. Tämligen omgående nås vi i fågelskådarkretsar också av det tunga meddelandet att en av våra kamrater är bland alla de saknade. En tid av ovisshet övergår i visshet för att till slut bekräftas. Ola Jonsson blev bara 34 år och hans minne hedras först i detta nummer.

Katastrofer kan ta många former och ofta är dom mindre dramatiska och mer smygande. En pågår just nu runt om våra kuster, men denna har (ännu) inte drabbat människor. Fågeldöden som främst drabbar vitfågel har ännu inte fått sin förklaring och det jobbas för fullt på att finna denna. Det finns all anledning för alla som vistas i skärgårdsmiljö att vara uppmärksam och rapportera alla avvikelser och onormaliteter. Ni som har kolonier av inlandshäckande vitfågel i närområdet uppmanas också till skärpt bevakning då det är av högsta intresse att se om denna mystiska död fortsätter att vara begränsad till kusttrakterna. Det finns nämligen indikationer på att så inte är fallet.

Allt är dock inte bara elände och den grupp som vi tidigare rapporterat om som jobbar med örmbekämpning i vårt landskap har även i år haft vissa framgångar. Det handlar både om att leta revir av havsörnar samt försök att finna belägg för att kungsörnen möjligen etablerat sig i landskapet. Det senare handlar om en rejäl utmaning och det har lagts många fälttimmar på att försöka ringa in intressanta områden. Ekonomiskt har projektet fått bra stöd och arbetet fortskrider, mer om detta i kommande nummer.

Som vanligt läggs det många timmar av ideellt arbete i ovan nämnda projekt och många andra därtill, vilket också framgår av artiklar och notiser i detta nummer av FiS:en. Det är beundransvärt och en imponerande kraft som är i rörelse. Låt oss hjälpas åt att säkerställa att denna rörelse aldrig stannar!

Göran Andersson
Redaktör

Till Olas minne

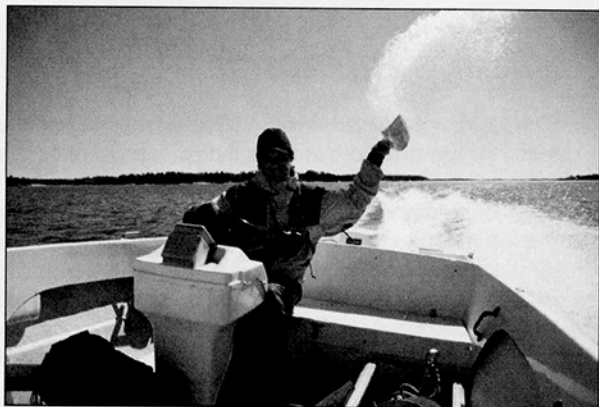

Foto Lars Hansson

Ola Jonsson omkom i tsunamikatastrofen under en semestervistelse i Thailand den 26 december 2004. Ola skulle under våren ha fyllt 35 år.

Ola hade redan från mycket unga år ett brett intresse för allt som rörde naturen. Han gick tidigt med i fältbiologerna. I början av 1980-talet kom Ola i kontakt med Blåhakeprojektet och sträckfågelstudier vid Marsång och det var också här som många av oss lärde känna Ola. Fågelskådningen blev sedan dess en allt mer central och viktig del i Olas liv.

Han engagerade sig i fågel föreningen Tärnan och var under många år en mycket aktiv och drivande styrelseledamot. Han deltog med liv och lust i olika projekt och var en av entusiasterna i uppförandet av fågeltornet vid Nynäs. Under flera år jobbade Ola även i redaktionen för Fåglar i Sörmland och var styrelseledamot i FSO.

Ola utvecklade med åren en särskild passion för sträckfågelskådning. Detta intresse förde honom också till många spännande och intressanta platser. En sådan plats var Kolkasrags vid den lettiska kusten som Ola besökte tillsammans med skådar-kompisar från Nyköping 1993. Den resan betydde oerhört mycket för Ola och han återkom gärna till platsen och hade planer på att göra ett nytt besök.

Olas stora intresse för fågelsträck men också hans nyfikenhet, lust och entusiasm att hela tiden utveckla och uppleva nya saker gjorde att han under lång tid engagerade sig i fågelstationen Hartsö-

Enskärs verksamhet. Har var under de senaste åren en av de drivande krafterna på fågelstationen, inte bara när det gällde ringmärkning utan även i projekt indirekt kopplade till stationens verksamhet t.ex. återskapandet av strandängar. Det var även här som Ola i goda vänners lag kläckte idéer till nya projekt, som nu drivs vidare i Olas anda och med honom i minnet.

Ola funderade och bekymrade sig också mycket över Östersjöns miljösituation. Han deltog aktivt i miljöarbetet med provfiske och studier av grunda havsvikar m.m. Senast var Ola mycket aktiv i arbetet med att försöka få klarhet i orsakerna till den mycket omfattande fågeldöden längs hela Sveriges kuster och inte minst i Sörmlands skärgård.

Ola var oerhört nyfiken och vetgirig, han var alltid på språng, sökte hela tiden nya upplevelser och utmaningar. Ola var också en synnerligen social person, en fantastisk kompis som gick hem i alla läger och som det var lätt att tycka om.

Vi minns Ola för den glädje och entusiasm han utstrålade, för gott kamratskap, hans stora engagemang, energi och nyfikenhet. Han lämnar ett stort tomrum efter sig och saknaden efter honom är oändlig. I denna svåra stund går våra tankar främst till Olas familj.

Skådarvännerna genom

Lars Hansson & Göran Altstedt

Gråsiska märkt i Kina fångad i Sörmland

Fångst av fåglar med utländska ringar hör inte till vanligheterna och är för ringmärkare ofta en stimulerande pulshöjare. Hela verksamheten med ringmärkning bygger på förhoppningen att någon ska hitta den märkta fågeln och att den ska bidra till att sprida kunskap om fågelns liv och leverne. Det optimala fyndet och den ultimata upplevelsen för en märkare är när fyndet kastar helt nytt ljus över den nuvarande kunskapen. Till sådana sällsynta händelser hör detta fynd av en gråsiska från Kina.

Jukka Väyrynen

En vanlig morgon

På min tomt vid Mälby Kvarn cirka 1 mil norr om Malmköping i Sörmland pågår ringmärkning av siskor under lediga dagar och i tjänligt väder vintertid sedan några år. Siskmärkningen påbörjas vanligen - liksom även denna säsong - i oktober och pågår till februari-mars så länge det finns siskor att fånga i området. Fångst sker vid en fågelmatning med flera foderplatoser med hjälp av ett slöjnat och en bandspelare med locklåten. Matningen är ordnad så att flera foderplatoser erbjuds med talg, havre och solrosfrön i den del där märkning inte sker emedan en blandning av solrosfrön och hampfrön erbjuds i den andra delen. Mesar och andra vana besökare lär sig snabbt nätetts placering varför nästan enbart nyanlända fåglar fångas. Nätet bevakas hela tiden och fåglarna plockas ur varefter de flyger in i det. Denna morgon följde samma rutiner som alltid: bandspelaren sattes igång samtidigt som nätet drogs upp i gryningen. Efter ca 40 minuter flög två siskor i nätet varav den ena var märkt med en kinesisk ring.

Udda ring

När fågeln hängde i nätet så sågs inte ringen som var dold under fjädrarna och det var först vid plockningen som den uppmärksammades. Det som först noterades var att ringen var gultonad och såg lite missfärgad ut och att den var ordentligt ihopklämd. Den första tanken som kom var att fågeln måste "smutsat" ner ringen och att den var konstigt deformerad. När fågel väl var urplockad så granskades ringen närmare. Överst stod några större bokstäver som var svårästa i det ännu lätt skumma gryningsljuset. Med visst besvär kunde bokstäverna pusslas ihop till CHINA samtidigt som pul-

Foto Jukka Väyrynen

*En gammal hona gråsiska *Carduelis flammea* märkt i Kina fångades den 29 december vid Mälby Kvarn N Malmköping av Jukka Väyrynen. Avståndet mellan platsen för märkning och återfångst är mer än 6 670 kilometer.*

sen hastigt steg. Omsorgsfullt placerades fågeln i en tygpåse vartefter stegen snabbt gick till det uthus där ringmärkningen genomförs. Dörrarna stängdes för att garantera att fågeln inte skulle rymma vid hanteringen.

När ringen sedan granskades så kunde konstateras att det faktiskt rörde sig om en kinesisk ring. Texten CHINA gick att urskilja likaså en bokstavs- och sifferkombinationen längst ner på den lilla ringen: A25-5060. Däremellan sågs två kinesiska tecken följt av 1928 som även åtföljdes av två kinesiska tecken till.

Ringmärkningscentralen kontaktas

Förekomsten av diverse kinesiska krumelurer på ringen skapade en viss osäkerhet varför kontakt omedelbart togs med Ringmärkningscentralen (RC)

på Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm. Roland Staav instruerade att ringen bör tas av för att inte riskera att värdefull information av betydelse för identifieringen av fågeln skulle gå till spillo. Efter fotografering av fågeln påbörjades ringbytet.

Ett skärsår senare

Att ta bort ringen var lättare sagt än gjort. Ringen som inte bara var extremt liten var dessutom av någon slags hårdare metall troligen stål. En ringöppnartång räckte inte, nya spetsiga tänger plockades fram och efter lite lirande med en vass kniv som även resulterade ett litet jack i tummen så gick det att få bort ringen. Fågel ommärktes med en svensk ring BR08057. Vid frisläppandet var fågeln trots hanteringen oskadd om än något chockad över behandlingen.

Det bör poängteras att det inte hör till vanligheterna att fåglarna befrias från sina utländska ringar hos oss. I detta fall ansåg man på RC att detta fynd

Foto Jukka Väyrynen

Den numera utträtade kinesiska ringen har överlämnats till RCs samlingar för arkivering.

var av sådan dignitet att ingen information på ringen fick gå till spillo. I vissa länder byts utländska ringar ut liksom att det dessutom förekommer att man lägger till en av det egna landets ringar på fågelns andra tars.

Sensationellt fynd

I vårt land har det ringmärkts mer än 150 000 gräsiskor genom åren och av dessa har drygt 270 återfynd gjorts. Bland de länder där svenska siskor har återfångats finns främst Norge, Finland och

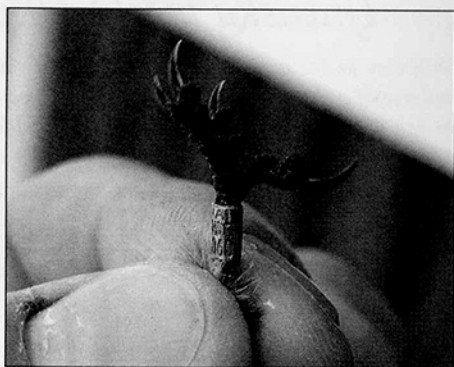

Foto Jukka Väyrynen

En liten och svår borttagen ring.

övriga nordeuropeiska länder i första hand, men fynd har även gjorts så långt bort som i Ukraina. När det gäller fåglar märkta i andra länder så återfinns de nordeuropeiska ländernas fåglar även här om än fåtaligt. Detta fynd utgör det andra i Europa av en gräsiska märkt i Kina. Det andra fyndet är gjordes vid Østfold i sydöstra Norge den 10-11 februari 2003. Det har också i Kina påträffats en gräsiska vardera från Norge, Belgien och Finland. Det kanske inte dröjer förrän vi har fynd därifrån också av en svenskmärkt fågel.

Rasen flammea

De kinesiska siskor som påträffats har alla bestämts till att vara av rasen flammea som uppträder även hos oss. I Sverige förekommer främst den vanligare nordliga "grå" rasen av gräsiska Carduelis

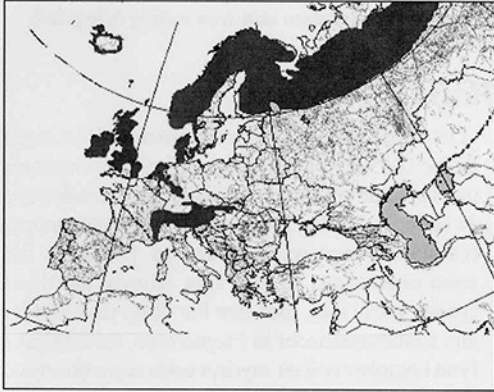

Foto Göran Andersson

Artikelförfattaren plockar ännu en siska ur sina nät.

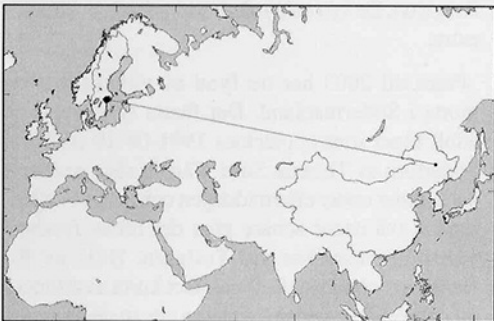

flammea flammea som hos oss häckar i hela fjällbjörksregionen och på sina håll även i barrskoglandet i inre norrland. Denna ras förekommer i de norra taiga-tundraområdena i hela Asien ända bort till Kamchatka och i Nordamerika.

Gräsiskornas utbredning i Europa.

Utmed sydsveriges kuster och då främst syd och västkusten förekommer den sydliga rasen "brunsiska" *Carduelis flammea cabaret* som i flera länder där den förekommer behandlas som en egen art *Carduelis cabaret*. Brunsiskor häckar även utmed sydnorges kuster och det är främst dessa norska brunsiskor som påträffas hos oss under höst och vinterhalvåret.

Den kinesiska gräsiskans flygtur är imponerande även sedd ur fågelperspektiv. Det troliga är väl trots allt att fågeln flugit en något krokigare och därmed längre väg till Sverige.

Sträckrörelser hos siskor

I Sörmland ses vanligen de första flyttande siskorna i slutet av september. Vissa år ses sedan flyttande siskor en bit in i november för att sedan mer ersättas av kringstrykande och födosökande flockar av varierande storlek. Andra år försvinner siskorna nästan spårlöst under perioden december och januari för att åter ses i mindre antal under vårflyttningen i februari till mars. Nu tycks det vara det förstnämnda fallet som gäller detta år vintern 2004-2005. De första siskorna sågs vid Mälby Kvarn i början av oktober för att sedan bli allt färre i november och december. Under december i sin helhet sågs bara ett fåtal siskor vid matningen liksom i grannskapet i övrigt. Den 28:e ökar plötsligt antalet dramatiskt med rörelser på siskor mest hela dagen och drygt 60 siskor ringmärks på platsen. Tommy Knutsson Oxelösund berättar under nyårshelgen att han noterat ett inflöde av siskor i Brännäsområdet i Oxelösund med insträck från öster under den 28-29 december. Vid Mälby Kvarns fågelmatning noteras att dessa nyanlända siskor är i det närmaste helt orädda och går att fotografera på mindre än 2-3 meters håll till skillnad från de som setts tidigare. De siskor som fångas under dessa dagar tycks vara i god kondition med normala vikter och fettnivåer. Det är nog mycket sannolikt att detta östliga fynd har sitt ursprung i detta plötsliga inflöde av siskor som skedde i slutet av december.

Vill du veta mer om siskor så besök min sisksajt på nätet: <http://w1.157.telia.com/~u15702215/>

Jukka Väyrynen
Mälby Kvarn
640 32 Malmköping
jvn@telia.com

Dags för...

Vitvingad tärna

I detta nummer gör vi ett litet avsteg från kriteriet att arten som behandlas ännu inte ska vara påträffad i vårt rapportområde. Detta till trots är det så få som haft den stora lyckan att få se vitvingad tärna i Sörmland att det finns all anledning att uppmärksamma den som möjlig höjdpunkt under sommarens skådning.

Per Flodin

Vitvingade tärnans huvudsakliga utbredningsområde sträcker sig från östra Europa och österut ända bort till Kina. Liksom hos svarttärna är den favoriserade häckningsbiotopen grunda sötvattensvåtmarker, inte sällan inne i kolonier av måsfågel för skydd. Under flyttning påträffas de ofta på kustnära lokaler och större insjöar. Den lokal i Sverige som haft flest besök är Getterön utanför Varberg med fynd under 14 år, men även

Det första svenska fyndet gjordes vid Getinge i Skåne 1865-06-01 och eftersom den tidens kameror inte lämpade sig för tubfotografering sköts den ena av fåglarna. Nästan 100 år gick innan fynd nummer två (1960), men sedan mitten på 1970-talet har arten observerats så gott som årligen. De flesta fynden görs i maj, men den har observerats under alla sommarmånader in i september, med enstaka fynd i oktober och ett mycket udda novemberfynd (7-14/11) utanför Enköping av en 1K-fågel.

När man beskriver den vitvingade tärnans uppträdande i landet kan man inte undgå att nämna det spektakulära massuppträdandet i södra Sverige i mitten av maj 1997. På grund av speciella väderomständigheter med kraftiga ostvindar försköts vårsträcket västerut i NV Europa och när de vände mot öster korsade stora flockar södra Sverige. Mellan den 13 och 18 maj sågs minst 2566 individer! Flockar på 250-370 individer sågs i de stora Skånska sjöarna Kranesjön och Västra Ringsjön. En syn som måste ha varit något alldeles extra.

Foto Göran Altstedt

I flykten syns oftast de svarta undre täckarna väl.

Falsterbo och Kranesjön i Skåne är pålitliga lokaler. I Östersjön är den utmärkta sträcklokalen Revsudden norr om Kalmar bäst med fem fynd. Generellt kan man säga att vårfynden i Sverige till större del görs på inlandslokaler av företrädevis adulta fåglar. Det är då inte ovanligt att de rastar tillsammans med svarttärna. Bland höstfynden överväger kustobservationer av enstaka individer och då huvudsakligen ungfåglar. Vid tre tillfällen har vitvingad tärna gjort häckningsförsök i Sverige, alla gånger i par med svarttärna; en gång i Petgårde träsk på Öland (1978) och två gånger i Tåkern, Östergötland (1979 och 1992-1993).

Fram till 2003 har tre fynd av vitvingad tärna gjorts i Södermanland. Det första fyndet var en adult fågel som upptäcktes 1991-08-18 på Torö, Södertörn av Thomas Strid. Fågeln sågs under ett par timmar under eftermiddagen och tidiga kvällen. Endast två dagar senare görs det första fyndet i vårt rapportområde vid Tullgarn, Hölö av Bo Hellberg och Gösta Reiland. Det korta avståndet i tid och avstånd mellan lokalerna gör att dessa bägge observationer bedömts gälla samma individ. Fynd nummer två i landskapet görs redan året därpå av Stefan Etestam (1992-08-14) av en ungfågel som sträckte förbi Landsort. Sedan dröjde det elva år till innan nästa fynd. Den 2003-07-04 upptäcker

Anki och Jan Gustafsson en adult fågel vid Marsviken, Nyköping. Denna individ hade redan börjat rugga mot vinterdräkt, sågs en halvtimme på kvällen och drog därefter mot NO ut ur viken. Samma kväll ser de även en adult svarttärna på lokalen. 2003 var även ett mycket bra år i vårt rapportområde för svarttärna, med sju vårfynd av tio individer och över 50 ex under sensommaren av sträckande fåglar i Mälaren och Hjälmaran.

Nu borde det vara dags att hitta en vitvingad som har vänligheten att visa upp sig längre än någon timme här hos oss. Var kan då man tänka sig att man ska leta för att få möjligheten att sprida lite glädje bland skådarvännerna? Vi är ju inte ens så lyckligt lottade med att ha den vanligare svarttärnan i någon större utsträckning. Det är dock värt att vara extra uppmärksam under försommaren på de lokaler som svarttärnor ses vid, som t.ex. Tullgarnsområdet, Skåraviken-Hallbosjön, Vadsjön, Näsnaren, Sörfjärden och Ekeby våtmark för att nämna några. Under sensommaren pågår ett inte obetydligt sträck av mås och tärnor åt väster i Mälaren och Hjälmaran och det borde finnas skäl att vara extra uppmärksam på de svarta tärnor som drar förbi. Det samma gäller naturligtvis även för kustlokalerna i östra delarna av landskapet där våra fynd hittills gjorts.

Fältbestämning av adulta vitvingade tärnor är relativt enkelt, då de har en mycket kontrastrik dräkt, med

helsvart kropp och i det närmaste vita vingovansidor. Vingundersidans helsvarta täckare är en utmärkt särskiljande karaktär gentemot svarttärnans ljusa dito. Vitvingad tärna har också i alla dräkter vit övergump, till skillnad mot svarttärna. Bestämning av fåglar ungfågel- och vinterdräkt är lite besvärligare. Viktigast är den vita övergumpen, tillsammans med helt vita bröstsidor och mörkbrun rygg. Unga svarttärnor har en mörk bröstfläck framför vingknogen, som kan vara lite svår att se hos flygande individer. Den adulta vinterdräkten är överlag ljusare än svarttärnans mörkare grå. Hjänssteckningen skiljer också, den vitvingade har endast en antydd hätta av mörka streck, medan svarttärnan har en helsvart hätta som går ner bakom ögat.

Källor:

SOF. 2003. *Sällsynta fåglar i Sverige*. 2:a uppl. Stockholm.

Strid, Thomas. 1992. Vitvingad tärna på Torö. *FiSt* 2/1992.

StOF. 1995. Fågelrapport 1993. *FiSt* 1-2/1995.

FSO. 1992. Årsrapporten 1991. *FiS* 2/1992.

FSO. 2004. Det Sörmländska fågelåret 2003. *FiS suppl.* 2004

Svensson, Lars. 1999. Fågelguiden.

Per Flodin

perflodin@bredband.net

Foto Göran Andersson

Den vitvingade tärnan visar med all önskvärd tydlighet att svartvita fåglar kan vara praktfulla. Stående framträder den vita vingknogen mycket tydligt och vid uppflog avslöjas den vita gumpen och de svarta undre täckarna.

Dvärgörn påträffad i Sörmland

Den 7 juli 2004 sågs en dvärgörn *Hieraaetus pennatus* av ljus fas passera Mälby Kvarn norr om Malmköping kl. 11.10 för att sedan ses passera norr om Flen en knapp halvtimme senare. I Sverige har 22 fynd gjorts av dvärgörn, men det är endast ett fåtal skådare som lyckats se arten i landet. Oftast rör dig sig om rörliga individer som inte uppehåller sig länge på någon plats och det har endast vid två tillfällen påträffats individer som varit kvar i två dagar.

Jukka Väyrynen

Incidenten

Sommaren var som vackrast: solen sken emellan de mjuka ulltussarna till cumulusmoln och en svag sommarbris smekte fram. Knappast en dag att förvänta sig annat än sol och bad eller bokläsande i skuggan. Nu blev det inte så. En dundrande traktor kom körande på grusvägen intill min gård. De skarpa kurvorna och det lilla motlutet med tillhörande kurva, kräver fart om man kommer med ett 10 meter långt släp lastat med 17 ensilagebalar! Den ovane baltiske traktorföraren gjorde som vi andra dödliga och tog det försiktigt för att inte krocka i kurvorna. Påföljden blev att traktorn fastnade i backen med sin tunga last och att grusvägen blockerades effektivt. Traktorns envisa tuggande ner i grusvägen var det som drog min uppmärksamhet till sig och jag insåg att här finns inget annat att göra än att springa ut och be föraren ringa efter ytterligare en traktor och att förhindra att någon kommer i hög fart och kör in i ekipaget. Hela episoden tog sin tid och efter en dryga trekvarts timme var det hela över varefter jag började gå nedför backen till min tomt. Under den korta promenaden såg jag grannpojken komma på vägen för att stilla sin nyfikenhet om incidenten. I samma ögonblick som vi hälsar på varandra hörs korpar högt upp i skyn en bit nordost om oss. I trakten är det välkänt att jag är fågel-fanatiker vilket jag allt som oftast försöker leva upp till. Jag lyfte på blicken och nickade åt grabben att titta på de tre korpar som lekte sig närmare oss uppe i skyn.

Upptäckten

Först sågs bara korparna och de bemödades inte mer än en kort blick varefter kallpratet vidtog. Nu

nöjde sig inte korparna med att tysta fortsätta förbi utan de valde helt enkelt att närma sig oss där vi stod och fortsätta väsnas. Trots artigheterna så drogs min blick till korparna igen och plötsligt syntes en rovfågel en bit ovanför korparna. Den såg påfallande lång och smalvingad ut, med jämbreda raka vingar och rak stjärt (ej utbredd) med tydliga hörn. Vingknogarna var något vinklade men vingen tycktes ändå ha en nästan rak bakkant ungefär som en hökörn. Fågeln höll en stadig lugn, rak och målmedveten kurs åt sydväst. I samma stund insåg jag att det inte var någon av de lokala häckande orm- eller bivråkarna utan något annat. Den flög en bit ovanför korparna och såg påfallande liten ut. Väl medveten om att det inte är lätt att alltid avgöra storleken på en fågel som flyger högt så drog jag ingen slutsats av det. En kort men blixtnabb rusch till bilen intill och hastigt uppfällande av tuben fascinerade grannpojken och han försökte imponera med sina ytterst knappa fågelkunskaper genom att muttra:

– Det är väl än ormråk va?

Min egen blick var nu koncentrerad på fågeln som passerade strax väster om oss på ca 300m höjd. Fågeln som höll vingarna svagt kupade med lätt uppåtböjda handpennor tycktes för ett ögonblick vid passagen förbi oss sakna några bra kännetecken annat än siluetten. Det enda som gick att se var lite vitt vid stjärtbasen emedan hela undersidan var jämngrå mot de vita molnen. Pulsen hade rusat upp och nu höll fågeln på att passera utan att bli bestämd. Tankarna for på alla tänkbara arter men fokus hamnade på att till varje pris hitta karaktärer som kunde hjälpa mig vid artbestämningen. Tan-

karna fastnade på brun glada och nu gällde det att se alla karaktärer för den.

Arbestämningen

Fågeln flög något väster om Mälby Kvarn och sågs rakt över huset från min uppfart. Efter en kort stund började den plötsligt kretsa sydväst om gården. Fågeln sågs nu i sidljus och precis inför första kretsen så fällde den ut stjärten åt vänster och blottade ovansidan på den. Stjärten såg tydligt triangulär ut med en ljus brun otecknad ovansida samtidigt som den blottade ett ljusare parti vid stjärtröten. I nästa ögonblick vred den åt vänster in i en moturs krets och visade då högra vingens ovansida med ljusa täckare som glador brukar ha. Saken är klar tänkte jag nytt tomkryss – brun glada.

Väl inne i kretsen vreds kroppen upp i medljuset och plötsligt lös det upp alldeles vitt samtidigt som jag plötsligt blev alldeles kall. När högervingens undersida blottades sågs att inte bara kroppen utan även täckarna var vita – samtidigt som hand och armpennorna var alldeles svarta. Pulsen rusade nu upp på max och min spontana tanke blev:

– Jisses, en ljus dvärgörn det kan bara inte vara sant!

Alldeles förvirrad gällde det nu att se vingknogen, så att det inte är någon skumt tecknad vråk som håller på att luras med mig. Jag hade för några år sedan en bivråk i trakten som var dvärgörnstecknad. I nästa krets höll den vingarna plana varför det inte gick att skönja vingundersidans teckningar. I den tredje kretsen vred den mer på vingen igen och nu såg man att det inte fanns någon knogfläck men också att det på handtäckarna fanns svarta fläckar och att det var några ljusa inre armpennor som bildade en nästan rektangulär fläck på vingen.

I fjärde kretsen bekräftades alla karaktärer igen samtidigt som jag skrek åt min hustru - som var i hallen och pratade i telefon - att släppa telefon och snabbt som f-n komma ut med kameran. Då min hustru genast släppte telefonluren och rusade efter kameran, så är det nog min gissning att jag vid det tillfället måste ha låtit rätt övertygande. I femte kretsen sågs en liten vit fläck på vänstra vingens

ovansida alldeles vid handpennebasen (ruggade nog täckare där). Nu fick jag kameran i min hand och då det inte är min egen kamera så blev jag tvungen att släppa fågeln med blicken för att se att jag slog på kameran rätt. När jag sedan tittade in i tuben så var fågeln inte kvar utan hade börjat glida bortåt mot sydväst.

Larmet går

Nu insåg jag att den hade tagit höjd och att den nu säkert kommer att fortsätta sin målmedvetna flykt åt sydväst och att det nu gällde att få fler att se fågeln. Under min rusch in i köket efter mobilen pågick ett inre överläggande om turordningen i utlarmningen. Jag beslutade mig för att ringa Andreas i Flen först. Andreas är också sommarlovsledig lärare och jag antog att han snabbt skulle vara disponibel om det behövdes. Vi hade tidigare under året konstaterat att det kan gå att följa en fågel i SSV – NNO kurs mellan våra hus trots att han bor två mil sydväst om mig. Det kunde ju bli så att det gick att följa en fågel den omvända vägen också. Nu var det dags att larma ut på RIXlarm. Alldeles skakig uppfylldes min värsta mardröm att misslyckas med utlarmningen och följaktligen blev fågelns flygriktning uppgiven som den rakt motsatta. Omedveten om denna malör ringdes C3s jourtelefon och uppgifter lämnades om flygriktning och andra omständigheter varefter en utläsning gjordes på C3 svararen. En uppmärksam C3-medlem ringde upp och undrade om vad som var den egentliga flygriktningen då sökaren och svararen gav olika uppgifter. Det hela korrigerades med ett nytt larm förstås. Nu gällde det att snabbt skriva ner vad jag sett och sällan har väl rrk fått en rapport på en såhär tung art tre timmar efter själva obsen. Bara det måste väl vara ett rekord i sig.

Detaljerad beskrivning

Flykt:

Aktivt målmedvetet glid tills den kretsande tog lite höjd och försvann åt SV. Vingarna hölls relativt plana (svagt kupade) med lätt uppåtböjda handpennor. I kretsflykt förhållandevis långa raka vingar (åt havsörnshållet; á la planka) med bred hand.

Storlek:

Som ormvränk, vingspann ungefär som korparna.

Siluet:

Stjärten var tydligt triangulär med rak bakkant, sidor och tydliga hörn. Vingarna kändes smalare än bivränk/ormvränk kanske beroende på att de var tydligt jämbreda och att stjärten kändes tydligare avsatt och mer rak.

Ovansida:

En ljus brun stjärtovansida (inga bandningar sågs ej heller mörk bakkant på stjärten) och en svagt ljus markering vid stjärtroten. Tydliga ljusbruna vingtäckarfält á la glada. Vingovansidan var i övrigt jämt brun. Hand- och armpennorna såg jämnmörka ut (mer gråsvarta än den i övrigt bruna ovansidan) sånär som på något ljusare fönster vid de inre handpennorna vilket tydligt syntes när vingen blev genomlyst.

Undersida:

I glidflykten såg undersidan jämnt grå ut från sidan (med vita moln i bakgrunden). Av vingundersidorna kunde bara ett ljusare parti urskiljas på vingen i form av en rektangulär fläck på de tre-fyra innersta handpennorna.

Stjärten såg bara grå ut (hopfälld) snett underifrån. Svarta hand och armpennor i tydlig kontrast mot en i det närmaste helt vit undersida. Svarta fläckar på de större handtäckarna.

Uppträdande i Sverige

I Sverige har endast 22 fynd av dvärgörn gjorts (inkl. denna obs) och Skåne är det landskap där flesta fynd gjorts även om det påträffats individer på Öland, i Blekinge, Halland, Uppland och i Västerbotten. Det har tom påträffats en individ ända upp vid Öjebyn utanför Piteå. Fynden görs ofta på kända rovfågelslokaler under sträcktid eller i skog och sjörika trakter. Det är nog inte uteslutet att fyndet vid Mälby Kvarn rör en yngre subadult fågel (ingen åldersbestämning gjordes) som inte häckade detta år utan som drev vidare västerut ut från sin arts normala häckningsområden i Ryssland och Ukraina.

Slutligen

Så gick det hela till när adrenalinet slog tilt i huvudet på mig och jag själv hamnade i en flera dagar lång eufori. Tänka sig – hitta sin egen drömart hemma från sin egen tomt. Vilken fantastisk upplevelse! Tyvärr kan jag efteråt känna att det fanns ytterligare karaktärer som man borde ha lagt märke till som exempelvis huvudets form och teckning, men allt händer så fort och man är ju inte mer än människa varför vissa misstag alltid görs.

Jukka Väyrynen
Mälby Kvarn
640 32 Malmköping
0157-44139
070-638 22 82
jvn@telia.com

Ovanstående fynd har granskats och godkänts av Raritetskommittén / Red:s anm.

Minnesfond

Ni minns väl att Tärnan inrättat en minnesfond för att hedra Jörgens Israelssons minne. Detta skedde i samarbete med Jörgens hustru Karin och fonden är tänkt att främja och utveckla fågelskådningen i Jörgens anda med särskilt fokus på ungdomar. Du kan stödja detta arbete genom att sätta in pengar på pg 476 77 25-7 och märk då talongen med "Jörgen".

Hartsö-Enskär fågelstation 2004

Meddelande nummer 70 från Hartsö-Enskär fågelstation.

Lennart Wahlén

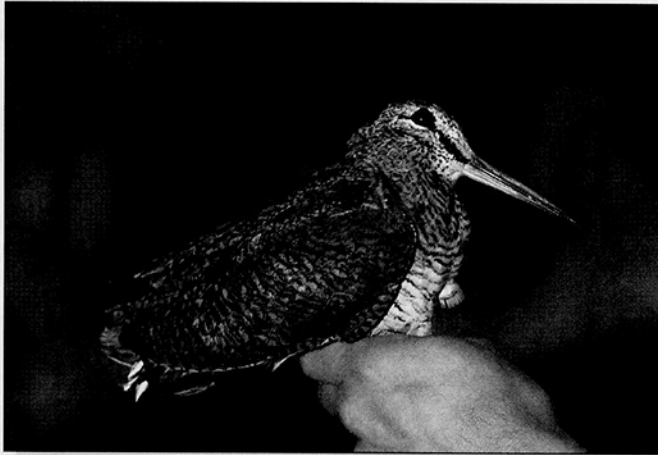

Foto Göran Altstedt

Denna morkulla fångades för hand i ficklampans sken en kula höstkväll när näten skulle kollas för ugglor.

VERKSAMHETSPERIODER

Under 2004 besöktes verksamhetsområdet, dvs Enskär och skärgården närmast öster därom, i något mindre omfattning än normalt under vintern och våren. Två båtturer gjordes i mitten av januari, men sedan satte isläget stopp för besök fram till den 28 mars. Blott ett tiotal besök gjordes därefter fram till slutet av maj, vilket följdes av sex besök i juni. I juli inventerades häckfågelbeståndet vid de yttre skären och det ringmärktes boungar av bl.a. tordmule vid sex tillfällen.

Höstsäsongen inleddes först den 22/8 p.g.a. svårigheter att rekrytera personal, och kontinuerlig fångst skedde 24-31/8 samt 4/9-17/10. Därefter ringmärktes vid fågelmatningen på Enskär vid sex besök under perioden 28/10-27/11, och slutligen gjordes tre båtturer i ytterskärgården under december.

Sammanlagt blev det 84 aktivitetsdagar under året, varav 57 dagar under ordinarie höstsäsong (aug-okt) på Enskär.

PERSONAL

Stationsledningen har under året utgjorts av Lennart Wahlén, Christer Larsson, Urban Rundström, Göran Altstedt och Ola Jonsson.

Från stationsledningen framförs ett varmt tack till samtliga medhjälpare, vilka under hösten arbetat helt ideellt med ringmärkningen under det antal dagar som anges inom parenteserna nedan.

Ringmärkare: Göran Altstedt (8), Kalle Brinell (7), Kent Carlsson (8), Nicke Helldorff (8), Christer Larsson (8), Jan Oldebring (2), Urban Rundström (8), Gunnar Sjöo (8), Lennart Wahlén (19) och Roland Ylvén (5).

Assistenterna: Bernth Andersson (8), Katarina Boström (8), Lillemor Däckfors (6), Anita Eriksson (6), Niklas Holmström (5), Per-Åke Hägerroth (7), Ola Jonsson (9), Markku Kemppi (8), Anders Lindgren (5) och Raket Sjöo (8).

INVASIONSARTER

Arturvalet baseras på den lista som upprättats inom projektet Nordiska Invasionsfåglar. Under 2004 var det mest svaga rörelser hos dessa arter, undantagen utgjordes endast av stjärtnes samt i viss mån av talltita, svartmes, talgoxe och gråsiska.

Hornuggla *Asio otus*

En enda obs, ett exemplar stöttes i nät mitt på dagen den 30/10 och kunde därmed ringmärkas.

Pärluggla *Aegolius funereus*

Höstens enda pärluggla blev den fågel som fångades i dagsljus strax efter gryningen den 11/10.

Spillkråka *Dryocopus martius*

Tjugofyra obsdagar och normala (lokala?) 3 ex ringmärktes.

Större hackspett

Dendrocopos major

Observerad sju dagar i september och två dagar i oktober, blott ett exemplar märktes.

Mindre hackspett

Dendrocopos minor

En obs under häckningstid. Under hösten arton obsdagar 8/9-14/10 samt en obs 30/10. Sju ringmärkta kan vara av lokalt ursprung, men viss flyttning är inte osannolik.

Sidensvans *Bombycilla garrulus*

Två obsar i januari (20 ex) och under hösten ovanligt tidig flyttning med start den 26/9. Totalt femton obsdagar fram till den sista oktober med som mest ca 500 ex sträckande den 8/10. Ytterligare fyra obsdagar i nov-dec.

Talltita *Parus montanus*

Arten inte årlig vid fågelstationen, men detta år en viss rörelse med start redan den 10/9. Därefter totalt 29 obsdagar t o m 31/10 med 8 ex märkta, varav 6 ex under dagarna 30-31/10. Möjligen en-

bart lokala fåglar till en början, men kanske en liten flyttningsrörelse i slutet av oktober.

Svartmes *Parus ater*

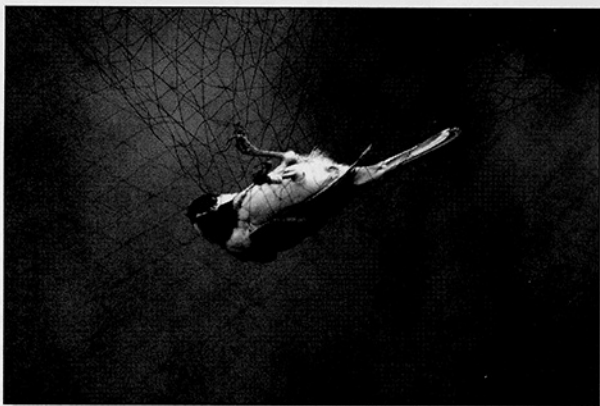
Måttlig invasionsrörelse med 17 obsdagar (11/9-31/10) och 15 ex märkta. Sedd även den 28/12.

Blåmes *Parus caeruleus*

Observerad 45 dagar (av 57 möjliga) under hösten och 106 ringmärkta är nära genomsnittet.

Talgoxe *Parus major*

Observerad samtliga dagar utom två(!) under hösten och 143 ringmärkta är betydligt över medelvärdet för åren 1965-2003 (85 ex).

En talgoxe nyprydd med en glänsande blank ring.

Nötväcka *Sitta europaea*

Ingen flyttning, endast ett exemplar observerat 29-30/9.

Trädkrypare *Certhia familiaris*

Observerad 45 dagar (av 57) under hösten och med 95 ex ringmärkta var arten något talrikare än genomsnittligt.

Nötskrika *Garrulus glandarius*

Flera exemplar observerade över södra Hartsö 7-11/10, viss sträckrörelse eller lokala förflyttningar.

Gråsiska *Carduelis flammea*

Måttlig flyttning från den 7/9, totalt 80 ex ringmärkta under 36 obsdagar i sep-okt samt 27/11 (7 ex). Minst

3200 ex noterades på sträck under hösten, vilket sannolikt är endast en mindre del av det verkliga antalet som passerade.

Som kuriosa kan nämnas att en hane av rasen **brunsiska** *C f cabaret* var stationär och sjöng på Enskär den 27/6.

Snösiska *Carduelis hornemanni*

Tillsammans med gråsiskor sågs rastande 1 ex 30/10, 3 ex 31/10 och minst 2 ex 7/11.

Snösiskan är nära nog en årlig syn på Enskär.

Mindre korsnäbb *Loxia curvirostra*

Sex obsdagar 15/9-31/10 omfattande totalt 28 ex, därefter 6+2 ex 7/11 och 1 ex 14/12, alla på sträck eller sträckförsök.

Större korsnäbb *Loxia pytyopsittacus*

Tre exemplar sträckte den 4/9, 5 ex rastade den 5/9 och 2-3 ex rastade den 7/9. Därefter paus till den 4-5/10 då 6 resp 5 ex (ev samma flock?) gjorde sträckförsök. På mellersta Enskär rastade 3 ex den 9/10, 1 ex gjorde sträckförsök den 11/10 och 3 ad hanar kom insträckande från öster och fortsatte upp över Enskär mot nordväst den 3/11.

Domherre *Pyrrhula pyrrhula*

Flyttningen startade tidigare än normalt, redan den 29/9 gjordes första obsen, och blev måttlig med

totalt 9 ex ringmärkta. Ca 50 ex observerades under tio obsdagar fram till den 30/10 och några individer sågs under tre obsdagar i nov-dec, bl.a. ringmärktes ytterligare 1 ex.

Följande invasionsarter observerades *inte* vid Enskär under 2004: Fjälluggla, hökuggla, sparvuggla, gråspett, vitryggig hackspett, tretåig hackspett, lappmes, nötkråka, bändelkorsnäbb och tallbit.

ÖVRIGA OBSERVATIONER

Under 2004 observerades totalt 182 fågelarter inom stationens verksamhetsområde. Helt nya var svartnäbbad islom, brun glada, brednäbbad simsnäppa, ökenvarfågel och gulhämpling.

Därmed har 264 arter setts under åren 1965-2004.

Här nedan redovisas några av de mest intressanta observationerna under året. Ytterligare information lämnas under rubriken Ringmärkning, medan observationer av vissa andra arter presenteras enbart i den sörmländska fågelrapporten för år 2004 (Supplement).

Om inte annat anges, så har observationerna gjorts vid Enskärs södra udde. Med "de yttre skären" avses främst området kring Hamnskär/Garkast.

Bläsgås *Anser albifrons*

Fem observationer av denna icke årliga art: Flockar om 21 ex 3/10, 33 ex 4/10 och 14 ex 10/10, samtliga sträckande mot SV. Dessutom 1 ex tillsammans med 5 sädgäss 4/10 och en blandflock om ett 40-tal bläs-/sädgäss 5/10, även dessa sträckande mot SV.

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

En flock om 25 ex sträckte mot SV den 3/10 och 28 ex sträckte mot SV den 4/10 samt ytterligare en sträckande flock hörd samma dag.

Prutgås *Branta bernicla*

Åtta obsdagar under hösten (9/9-30/10), totalt sågs ett 80-tal individer sträcka med en största flock om 35 ex den 2/10.

Gravand *Tadorna tadorna*

Ett par vid Enskär och 2-3 par vid de yttre skären 5/4-9/6. En lyckad häckning, ett par vid de yttre skären fick fram en kull som resulterade i troligen fem flygga ungar.

Bläsand *Anas penelope*

Bra sträck både i början av september och i början av oktober, som mest räknades 680 ex under ett par timmar den 3/10.

Snatterand *Anas strepera*

En observation, ett par rastade i området den 30/3.

Alförrädare *Polysticta stelleri*

En adult hane var stionär i området öster om Enskär under perioden 18/4-15/6. Den höll för det mesta ihop med ejdrar.

Alfågel *Clangula hyemalis*

Sommarobs av en hane vid de yttre skären 27/6 och 8/7.

Sjöorre *Melanitta nigra*

Rastande bl.a. 200 ex 10/1 och 15/1 samt 65 ex 28/12. Sträckande som mest 80-90 ex 16/9.

Svärta *Melanitta fusca*

Tre konstaterade häckningar kring Hamnskär, den 16/7 sågs en hona med 8 små ungar och den 27/7 sågs ytterligare två honor med 12 resp. 10 små ungar.

Övervintrare sedda vid vardera två tillfällen i januari (som mest 40 ex) och i december (som mest 13 ex).

Smålom *Gavia stellata*

Två vinterobservationer (jan resp. dec), två obsar under mars-april, en obs av en rastande adult individ i juli samt sedd under elva obsdagar 4/9-31/10.

Svartnäbbad islom *Gavia immer*

En adult fågel i vinterdräkt sträckte förbi Vattungarna den 1 april. Detta är den första helt säkra obsen av denna art i området.

Vitnäbbad islom *Gavia adamsii*

En 2K-fågel sågs på nära håll mellan Enskär och Torskbåden den 15/6, då den flög iväg alldeles framför båten.

Gråhakedopping *Podiceps grisegena*

Observerad under tio dagar i sep-okt, som mest rastade 4 ex den 30/10.

Brun glada *Milvus migrans*

Ett exemplar sträckte mot SV vid södra Enskär den 23/9. Ny obsart vid stationen!

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*

Fyra exemplar observerades på sträck eller rastande 16/9, 21/9, 28/9 resp. 10/10.

Antal obsdagar för övriga rovfåglar under hösten: Bivråk (2), havsörn (47), brun kärrhök (4), blå kärrhök (3), duvhök (9), sparvhök (41), ormvråk (12), fjällvråk (5), kungsörn (1), fiskgjuse (5), tornfalk (12), stenfalk (16) och lärkfalk (12).

Sandlöpare *Calidris alba*

En adult rastade den 24/7, 4 adulta rastade den 25/7 och 2 adulta rastade den 27/7, alla vid de yttre skären.

Sjöorre rastande i skärgårdsmiljö.

Skärnsnäppa *Calidris maritima*

Rastande flockar vid de yttre skären under vinter/vår: 3-4 ex 10/1, ca 45 ex 15/1, 140 ex 30/3, ca 160 ex 5/4 och även 17/4. Under hösten sågs ca 60 ex vid Kopparnageln/Torskbådshällen 9/10, 4 ex rastade vid södra Enskär 27/11 och 30 ex vid de yttre skären 23/12.

Dvärgbeckasin *Lymnocyrtus minimus*

En sträckande individ sågs den 23/9.

Dvärgmås i höstskrud.

Myrspov *Limosa lapponica*

En flock med ca 150 ex sträckte mot SV 24/7, 1 ex rastade vid de yttre skären 27/7 och under perioden 1-17/9 sträckte 6 ex mot SV förbi Enskär.

Roskarl *Arenaria interpres*

Gladjande nog fyra häckningar/häckningsförsök under 2004, efter två år med ingen funnen häckning alls. Ett par med 3-4 ungar sedda på St Källarklubben och en unge kunde ringmärkas på ett litet skär intill Storrö. Dessutom varnande par på Skeppsklubben och Flata Ålkråkshällen.

Brednäbbad simsnäppa *Phalaropus fulicarius*

En hane (ev. 2K) rastade vid de yttre skären 18/6. Första obsen i området.

Ytterligare 20 arter vidare observerades under 2004, bl.a. kustsnäppa (1 ex 22/5 och tre obsar under hösten) och spovsnäppa (två obsar i juli).

Kustlabb *Stercorarius parasiticus*

Tre häckningar och ett häckningsförsök resulterade i tre ringmärkta ungar, varav två kom på vingarna.

Dvärgmås *Larus minutus*

3 adulta och 1 IK näringssökte söder och sydost om Enskär 30/10.

Skrattmås *Larus ridibundus*

Numera årlig häckfågel med några tiotal par inom fågelskyddsområdet.

Silltrut *Larus fuscus*

Ej längre häckfågel inom området, under 2004 endast två obsar av enstaka adulta fåglar i juni-juli.

Sillgrissla *Uria aalge*

Observerad i jan (1 ex), mars (2 ex), juli (1-2 ex) och oktober (2 ex).

Tordmule *Alca torda*

Fortsatt minskad häckningspopulation. Trots intensifierad undersökning hittades endast drygt 100 bebodda bon och blott 25 boungar kunde ringmärkas. Se f.ö. separat sammanfattning under "Korta notiser" på sid 29.

Tobisgrissla *Cephus grylle*

Ingen häckning konstaterad, få obsar under häckningstid.

Berguv *Bubo bubo*

Ett exemplar stöttes mitt på Enskär den 9/10.

Spovsnäppan rastar regelbundet i ytterskärgården under sommartid.

Jorduggla *Asio flammeus*

Ett exemplar sträckte förbi Enskär den 23/9.

Trädlärika *Lullula arborea*

En rastande 30/3 och under hösten sträckte 1 ex 29/9 och 3 ex 9/10.

En höstfärgad snösparv näringsöker i strandkanten.

Rödstrupig piplärka *Anthus cervinus*

Ett exemplar sträckte förbi Enskär den 16/9.

Gräshoppsångare *Locustella naevia*

Ett exemplar fångades och ringmärktes den 6/9.

Höksångare *Sylvia nisoria*

Tyvärr ingen observation alls på Enskär under 2005. Förhoppningarna om en "återkolonisation" efter föregående års häckning grusades alltså.

Mindre flugsnappare *Ficedula parva*

Rastande: 1 ex på Storrö 16/5, 1 ex södra Enskär både 30/9 och 11/10 (troligen olika exemplar).

Varfågel *Lanius excubitor*

Observerad varje dag 6-10/10, men ej i övrigt.

Ökenvarfågel *Lanius pallidirostris*

Ett exemplar av denna nyligen artstatus-upphöjda varfågel fångades och ringmärktes på södra Enskär den 29/9, den fanns kvar även påföljande dag. Ny art vid stationen, den andra obsen i rapportområdet och den första ringmärkta i Sverige.

Gulhämpling *Serinus serinus*

Ett exemplar rastade på Storrö den 25/5, vilket blev första obsen av arten i området.

Vinterhämpling *Carduelis flavirostris*

Observerad 3 april (4 ex), 13/10 (5 ex), 30/10 (3 ex), 31/10 (25-30 ex) och 7/11 (2 ex).

Lappsparv *Calcarius lapponicus*

Sex obsdagar 4/9-4/10 och samtidigt fångades 2 ex.

Snösparv *Plectrophenax nivalis*

14 ex 10/1, 1 ex 15/1, 1 ex 28/3, 28 ex 3/11 och 2 ex 7/11.

RINGMÄRKNINGEN

Totalt fångades 46 ex under häckningstid, 2567 ex under ordinarie höstsäsong och 84 ex i november vilket gav en årstotal på 2697 ringmärkta ex. Mest fångade arter blev kungsfågel 977 ex, rödhake 321 ex och grönfink 180 ex (tack vare fångst vid fågelmatning) medan lövsångaren nådde upp till endast 98 ex, delvis som en följd av sen säsongsstart.

ÅTERFYND OCH KONTROLLER

Under året erhöles åtta rapporter från våra egna märkningar och samtidigt har vi från RC fått meddelanden angående tre fåglar som vi fångat med främmande ringar.

Återfynd inrapporterade under 2004

SPARVHÖK *Accipiter nisus*

5.097.074 Årsunge

040923 Enskär

041230 Müritz (Rechlin), Neubrandenburg,

TYSKLAND

661 km SSV - 98 dagar

Funnen död, okänt hur länge

TORDMULE *Alca torda*

8.086.948 Bounge

990707 Stora Källarklubben

040613 Christiansö, Bornholm, DANMARK

401 km SSV - 4 år 343 dagar

Häckande. Kontrollerad av ringmärkare, ringen avläst i fält utan fångst. Kontrollerad på samma plats även 2002 och 2003!

SÄDESÄRLA *Motacilla alba*

1EH.72.861 Årsunge
000831 Enskär. Vinge 87 mm
040706 Ristiina, S:t Mickels län, FINLAND
626 km NO - 3 år 310 dagar
"Sädesärlan lever och mår bra, häckar på gården
och har många ungar."

KOLTRAST *Turdus merula*

4.464.212 Årsunge
010815 Enskär. Vinge 133 mm.
040522 Landsorts fågelstation, Sörmland
24 km ONO - 2 år 281 dagar
Kontrollerad av ringmärkare (2K+, hane, vinge 138
mm, vikt 9.9 g, F4) och sedan åter släppt.
Kontrollerad på samma lokal 020502.

TALTRAST *Turdus philomelos*

4.436.048 Årsunge
000921 Enskär. Vinge 115 mm.
031104 Labouheyre, Landes, FRANKRIKE
2038 km SV - 3 år 44 dagar
Nyligen död. Dödad (sannolikt skjuten).

BLÅMES *Parus caeruleus*

BZ.94.127 Årsunge
040929 Enskär. Vinge 66 mm, vikt 10.7 g, F0.
041014 Falsterbo fågelstation, Skåne.
462 km SV - 15 dagar
Kontrollerad av ringmärkare (Årsunge, hona, vinge
66 mm, vikt 10.9 g, F4) och sedan åter släppt.

BOFINK *Fringilla coelebs*

1.EL.52.884 2K+, hona
031129 Enskär. Vinge 83 mm.
040320 Trosa, Sörmland
25 km N - 112 dagar
Nyligen död, flugit mot glasruta.

GRÖNFINK *Carduelis chloris*

2.KG.71.193 Årsunge, hane.
041031 Enskär. Vinge 94 mm.
041113 Jämjö, Blekinge
297 km SSV - 13 dagar
Kontrollerad av ringmärkare (3K+, hane, vinge 95
mm, vikt 28.4 g) och sedan åter släppt.

RÄTTELSE: Den norska gråsiska (Stavanger
4H.25.307) som kontrollerades på Enskär under
2003 var ringmärkt samma år och inte tio år tidigare
som felaktigt uppgavs i förra årsrapporten.

Fremmande kontroller

SPARVHÖK *Accipiter nisus*

6.037.681 Årsunge, hona
040924 Svenska Högarna, Uppland
040925 Enskär: Årsunge, hona, vinge 243 mm.
144 km SV - 35 timmar
Fångad i slöjnet och åter släppt

KUNGSFÅGEL *Regulus regulus*

HELSINKI 29.849.T Årsunge, hona
040929 Rönnskär, Kyrkslätt, Nylands län,
FINLAND
040930 Enskär: Årsunge, hona, vinge 55 mm,
vikt 5.4 g.
417 km VSV - 24 timmar
Fångad i slöjnet och åter släppt

GRÖNFINK *Carduelis chloris*

HELSINKI 769.668.J Fjölåring, hona.
040808 Esbo, Nylands län, FINLAND
041031 Enskär: Troligen årsunge, hona, vinge 90
mm, vikt 31.2 g, F5
444 km - 84 dagar
Fångad i slöjnet och åter släppt.

Tabell 1 Ringmärkta fåglar vid Hartsö-Enskär fågelstation 58.41N/17.28E
(Birds ringed at Hartsö-Enskär Bird Observatory)

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2003	2004	1965-2004	2004	1965-2004
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	75	-	75	-	3
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	15	-	15	-	3
Grågås <i>Anser anser</i>	9	1	10	-	1
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	1	-	1	-	-
Vitkindad gås <i>Branta leucopsis</i>	1	-	1	-	-
Gravand <i>Tadorna tadorna</i>	1	-	1	-	-
Kricka <i>Anas crecca</i>	1	-	1	-	-
Gräsand <i>Anas platyrhynchos</i>	8	-	8	-	2
Ejder <i>Somateria mollissima</i>	3	-	3	-	-
Svärta <i>Melanitta fusca</i>	1	-	1	-	-
Duvhök <i>Accipiter gentilis</i>	8	-	8	-	2
Sparvhök <i>Accipiter nisus</i>	564	14	578	1	51
Fjällvråk <i>Buteo lagopus</i>	1	-	1	-	-
Ormvråk <i>Buteo buteo</i>	1	-	1	-	-
Tornfalk <i>Falco tinnunculus</i>	9	-	9	-	-
Stenfalk <i>Falco columbarius</i>	21	-	21	-	-
Lärfalk <i>Falco subbuteo</i>	4	-	4	-	-
Vattenrall <i>Rallus aquaticus</i>	1	-	1	-	-
Kornknarr <i>Crex crex</i>	1	-	1	-	-
Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i>	2	-	2	-	-
Större strandpipare <i>Charadrius hiaticula</i>	10	-	10	-	-
Kustpipare <i>Pluvialis squatarola</i>	4	-	4	-	-
Kustsnäppa <i>Calidris canutus</i>	2	-	2	-	-
Småsnäppa <i>Calidris minutus</i>	6	-	6	-	-
Kärnsnäppa <i>Calidris alpina</i>	172	-	172	-	3
Dvärgbeckasin <i>Lymnocyptes minimus</i>	6	-	6	-	1
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	8	-	8	-	-
Morkulla <i>Scolopax rusticola</i>	35	2	37	-	4
Småspov <i>Numenius phaeopus</i>	2	-	2	-	1
Rödbena <i>Tringa totanus</i>	2	-	2	-	1
Gluttsnäppa <i>Tringa nebularia</i>	8	-	8	-	-
Grönbena <i>Tringa glareola</i>	1	-	1	-	-
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucos</i>	41	-	41	-	-
Roskarl <i>Arenaria interpres</i>	9	1	10	-	-
Labbb <i>Stercorarius parasiticus</i>	14	3	17	-	-
Skrattmåsk <i>Larus ridibundus</i>	2	3	5	-	-
Fiskmåsk <i>Larus canus</i>	41	-	41	-	-
Silltrut <i>Larus fuscus</i>	1	-	1	-	-
Gråtrut <i>Larus argentatus</i>	12	4	16	-	-
Havstrut <i>Larus marinus</i>	4	-	4	-	-
Skräntärna <i>Sterna caspia</i>	151	-	151	-	2
Silvertärna <i>Sterna paradisaea</i>	66	6	72	-	-
Sillgrissla <i>Uria aalge</i>	49	-	49	-	4
Tordmule <i>Alca torda</i>	1429	27	1456	1	49
Tobisgrissla <i>Cephus grylle</i>	42	-	42	-	2
Skogsduva <i>Columba oenas</i>	2	-	2	-	-
Ringduva <i>Columba palumbus</i>	8	-	8	-	1
Gök <i>Cuculus canorus</i>	185	2	187	-	-

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2003	2004	1965-2004	2004	1965-2004
Hökuggla <i>Surnia ulula</i>	15	-	15	-	-
Sparvuggla <i>Glauclidium passerinum</i>	242	-	242	-	1
Kattuggla <i>Strix aluco</i>	1	-	1	-	-
Hornuggla <i>Asio otus</i>	55	1	56	-	1
Jorduggla <i>Asio flammeus</i>	23	-	23	-	1
Päruggla <i>Aegolius funereus</i>	850	1	851	-	17
Nattskärra <i>Caprimulgus europaeus</i>	25	1	26	-	-
Tornseglare <i>Apus apus</i>	88	-	88	-	-
Kungsfiskare <i>Alcedo atthis</i>	2	-	2	-	-
Göktyta <i>Jynx torquilla</i>	89	-	89	-	1
Gråspett <i>Picus canus</i>	1	-	1	-	-
Gröngöling <i>Picus viridis</i>	95	-	95	-	-
Spillkråka <i>Dryocopus martius</i>	203	3	206	-	-
Större hackspett <i>Dendrocopos major</i>	417	1	418	-	6
Vitryggig hackspett <i>Dendrocopos leucotos</i>	1	-	1	-	-
Mindre hackspett <i>Dendrocopos minor</i>	259	7	266	-	-
Tretåig hackspett <i>Picooides tridactylus</i>	26	-	26	-	-
Trädlärika <i>Lullula arborea</i>	2	-	2	-	-
Berglärika <i>Eremophila alpestris</i>	1	-	1	-	-
Backsvala <i>Riparia riparia</i>	4	-	4	-	-
Ladusvala <i>Hirundo rustica</i>	95	1	96	-	-
Hussvala <i>Delichon urbica</i>	78	-	78	-	-
Trädpiplärka <i>Anthus trivialis</i>	640	10	650	-	2
Ängsplärka <i>Anthus pratensis</i>	207	4	211	-	-
Skärpiplärka <i>Anthus petrosus</i>	18	-	18	-	-
Gulärta <i>Motacilla flava</i>	116	2	118	-	1
Sädesärta <i>Motacilla alba</i>	1339	23	1362	1	6
Sidensvans <i>Bombycilla garrulus</i>	16	-	16	-	-
Gärdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	1679	92	1771	-	2
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	390	4	394	-	6
Rödhake <i>Erithacus rubecula</i>	17978	321	18299	-	69
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>	106	1	107	-	-
Blåhake <i>Luscinia svecica</i>	137	-	137	-	1
Blåstjärt <i>Tarsiger cyanurus</i>	1	-	1	-	-
Svart rödstjärt <i>Phoenicurus ochruros</i>	2	-	2	-	-
Rödstjärt <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	2546	13	2559	-	8
Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i>	170	-	170	-	-
Svarthakad buskskvätta <i>Saxicola torquata</i>	1	-	1	-	-
Stenskvätta <i>Oenanthe oenanthe</i>	496	1	497	-	4
Ringtrast <i>Turdus torquatus</i>	3	-	3	-	-
Koltrast <i>Turdus merula</i>	1171	19	1190	1	20
Björktrast <i>Turdus pilaris</i>	150	3	153	-	4
Taltrast <i>Turdus philomelos</i>	3527	41	3568	1	61
Rödvingetrast <i>Turdus iliacus</i>	803	7	810	-	5
Dubbeltrast <i>Turdus viscivorus</i>	51	1	52	-	1
Gräshoppsångare <i>Locustella naevia</i>	16	1	17	-	-
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	44	1	45	-	-
Kärrsångare <i>Acrocephalus palustris</i>	1	-	1	-	-
Rörsångare <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	81	2	83	-	-

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2003	2004	1965-2004	2004	1965-2004
Härmsångare <i>Hippolais icterina</i>	121	-	121	-	-
Rödstrupig sångare <i>Sylvia cantillans</i>	1	-	1	-	-
Ökensångare <i>Sylvia nana</i>	1	-	1	-	-
Höksångare <i>Sylvia nisoria</i>	150	-	150	-	-
Ärtsångare <i>Sylvia curruca</i>	2993	23	3016	-	5
Törnsångare <i>Sylvia communis</i>	972	10	982	-	2
Trädgårdssångare <i>Sylvia borin</i>	1637	6	1643	-	3
Svarthätta <i>Sylvia atricapilla</i>	3503	75	3578	-	13
Nordsångare <i>Phylloscopus borealis</i>	1	-	1	-	-
Kungsfågelsångare <i>Phylloscopus proregulus</i>	13	-	13	-	-
Taigasångare <i>Phylloscopus inornatus</i>	17	-	17	-	-
Videsångare <i>Phylloscopus schwarzi</i>	3	-	3	-	-
Brunsångare <i>Phylloscopus fuscus</i>	1	-	1	-	-
Grönsångare <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	349	1	350	-	-
Gransångare <i>Phylloscopus collybita</i>	1370	31	1401	-	4
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i>	18770	98	18868	-	28
Kungsfågel <i>Regulus regulus</i>	45769	977	46746	-	51
Brandkronad kungsfågel <i>R. ignicapillus</i>	1	-	1	-	-
Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	3780	28	3808	-	5
Mindre flugsnappare <i>Ficedula parva</i>	124	-	124	-	-
Halsbandsflugsnappare <i>Ficedula albicollis</i>	2	-	2	-	-
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>	2012	9	2021	-	5
Stjärtmes <i>Aegithalos caudatus</i>	1145	61	1206	-	-
Entita <i>Parus palustris</i>	415	5	420	-	-
Tallita <i>Parus montanus</i>	98	8	106	-	-
Tofsmes <i>Parus cristatus</i>	15	-	15	-	-
Svartmes <i>Parus ater</i>	1270	15	1285	-	1
Blåmes <i>Parus caeruleus</i>	4448	106	4554	1	8
Talgoxe <i>Parus major</i>	3287	143	3430	-	11
Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	209	-	209	-	-
Trädkrypare <i>Certhia familiaris</i>	2214	95	2309	-	5
Trädgårdsträdskrypare <i>Certhia brachydactyla</i>	1	-	1	-	-
Sommargylling <i>Oriolus oriolus</i>	1	-	1	-	-
Törnskata <i>Lanius collurio</i>	1182	11	1193	-	5
Varfågel <i>Lanius excubitor</i>	94	2	96	-	-
Ökenvarfågel <i>Lanius pallidirostris</i>	0	1	1	-	-
Nötskrika <i>Garrulus glandarius</i>	144	-	144	-	1
Skata <i>Pica pica</i>	7	-	7	-	-
Nötkråka <i>Nucifraga caryocatactes</i>	51	-	51	-	2
Kråka <i>Corvus corone</i>	7	1	8	-	1
Stare <i>Sturnus vulgaris</i>	122	-	122	-	5
Pilfink <i>Passer montanus</i>	1	-	1	-	-
Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	3037	36	3073	1	16
Bergfink <i>Fringilla montifringilla</i>	452	3	455	-	2
Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	772	180	952	1	7
Steglits <i>Carduelis carduelis</i>	2	1	3	-	-
Grönsiska <i>Carduelis spinus</i>	2851	12	2863	-	18
Hämpling <i>Carduelis cannabina</i>	3	-	3	-	-
Vinterhämpling <i>Carduelis flavirostris</i>	25	-	25	-	-
Gräsiska <i>Carduelis flammea</i>	3210	80	3290	-	8

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2003	2004	1965-2004	2004	1965-2004
Snösiska <i>Carduelis hornemanni</i>	6	-	6	-	-
Bändelkorsnäbb <i>Loxia leucoptera</i>	19	-	19	-	-
Mindre korsnäbb <i>Loxia curvirostra</i>	81	-	81	-	2
Större korsnäbb <i>Loxia pytyopsittacus</i>	15	-	15	-	-
Rosenfink <i>Carpodacus erythrinus</i>	29	-	29	-	-
Tallbit <i>Pinicola enucleator</i>	14	-	14	-	-
Domherre <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	906	9	915	-	3
Stenknäck <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	3	-	3	-	-
Lappspurv <i>Calcarius lapponicus</i>	17	2	19	-	-
Snöspurv <i>Plectrophenax nivalis</i>	1	-	1	-	-
Gulspurv <i>Emberiza citrinella</i>	413	23	436	-	1
Ortolansparv <i>Emberiza hortulana</i>	48	-	48	-	-
Videsparv <i>Emberiza rustica</i>	24	-	24	-	-
Dvärgspurv <i>Emberiza pusilla</i>	3	-	3	-	-
Sävspurv <i>Emberiza schoeniclus</i>	337	21	358	-	3
Summa (Sum)	145860	2697	148557	8	556
Antal arter (Number of species)	161	66	162	8	63

Hartsö-Enskär fstn 40-årsjubilerar

Under 2005 firar fågelstationen Hartsö-Enskär i Nyköpings skärgård 40 år. Detta uppmärksammas på olika vis och då bl.a. genom ett par exkursioner till ön vilka presenteras nedan.

Under helgen den 20-21 augusti är du välkommen ut till Enskär för att studera ringmärkningen och bekanta dig med ön. Båtresan från Studsviks brygga kostar 150:- ToR. Guidning på båten och på Enskär.

Anmälan till Lennart Wahlén (se omslagets insida)

Dessutom bjuds FSO:s medlemmar traditionsenligt in till en septemberekursion till vår egen fågelstation i Nyköpings skärgård.

Var: Från Studsviks brygga till Hartsö-Enskärs fågelstation

När: 25:e september 08:00-15:00

Kostnad: ca 100-150:- (beroende av deltagarantal)

Ansvarig: Christer Larsson

Anmälan: Till exkursionsledaren senast 20:e september

Exkursionsledaren nås på christerbygg@ebrevet.nu eller 0157-12874 alternativt 070-3701561.

Utöver ovanstående kommer det att hållas en inneträff i Nyköping i november på temat "Fågelstationen 40 år". Datum meddelas senare.

Aprilmorgon

Återigen delger oss Tage en minnesvärt ökonblick bland många naturupplevelser som i sin enkelhet påminner oss om att äventyret och känslan av vildmark inte behöver ligga långt bort utan mycket väl runt hurnet.

Tage Wahlberg

En måndagsmorgon i början av april stiger jag upp kl. 04:00, och min vana trogen kollar jag in termometern som visar +2°. Sätter på kaffehurran, brer några mackor och packar ryggsäcken med vad som i övrigt tarvas för den utflykt till Högstens mosse jag och vännen Ulf Nyholm dagen innan planerat via telefon. Ulf anländer punktligt kl. 05:00 och så snart jag kliver ut på trappan sätter två

var att vinkla av från denna väg mot en plats intill mossen som kallas Brända berget. Namnet härleder sig från en mäktig skogsbrand som härjade där för många år sedan. Under tiden vi står vid bilen och kränger på oss ryggsäckarna för fotvandringen lyssnar vi efter fågelröster. En kattugglas rop förnims svagt åt Högstenshållet, och bortåt Klockaresjön bubblar ett orrspel. Inga flygplan stör idyllen.

Foto Göran Andersson

Tranparet på sin mosse i morgonsolen. Efter en stunds trumpetande för att markera samhörighet och revir spatserar dom majestätiskt omkring i sitt lilla kungarike.

kattugglor igång och växelropar från var sin sida av huset. Denna vecka börjar bra som han sa som hängdes på en måndag!

Vi packade in utrustningen i Ulfs bil och gav oss åstad mot Högstens station och parkerade invid den skogsbilväg som leder till Tåsjön. Vår avsikt

Det är ännu ganska mörkt och vi följer de djupa hjulspåren efter en skogsmaskin. I sitt vattenfyllda skick skulle det kunna gagnas som kanotleder ut till mossen. Det gäller att hålla tungan rätt i mun så att man inte snubblar ned och drunknar i hjulspåren.

Vi anländer utan missöden till Brända berget och upprättar basläger på dess krön. Berget är relativt högt med en flack lång sluttning ned mot mosskanten. Sparvugglans vissling hörs här från två håll. Ett kort sorgespel från dubbeltrast ljuder. Det ljusnar nu snabbt, men i mossen råder tät dimma. Plötsligt stämmer ett par tranor upp en duett alldeles framför oss med ett tryck i tordönstämman som nästan får oss att dratta på andan. Dimman lättar i det tilltagande gryningsljuset och där i mosskanten bara trettioalet meter framför oss blir vi vittne till en magnifik trandans som avslutas med en fullbordad parning. Här i Sörmland brukar tranan påbörja ruvningen runt den 10:de april så vi blir inte särskilt överraskade över parningen.

Ungefär kl. 06:30 kommer tre orrtuppar inflygande och slår ned i mossen runt de dansande tranorna. Det är just detta som utgör målet för vår utflykt hit till Hedmossen, och bästa spelplatsen brukar vara här framför Brända berget. Nu följer en intensiv uppvisning där orrarnas och tranornas dans tillsammans under en halvtimme varefter tranorna plötsligt lyfter och flyger till bortre änden av en mossvik där de landar framför skogen. Orrarna låter sig inte påverkas utan spelar oförtrutet vidare i gott och väl en timma då de plötsligt lyfter och

flyger bort över mossen för att där slå till i tallarna bortom den plats där tranorna nu uppehåller sig.

Så med ens startar trädlärkan sin underbara sång där någonstans i skyn så sagolikt väl stämd mot denna storslagna miljö där tunna dimslöjor ännu stiger från mossen och upplöses mot skyn. Vilken underbar morgon! Det är som om trädlärkans vackra sång är signalen alla väntat på för nu bryter en kakafoni av fågelröster ut och fyller trumhinnorna. Dubbeltrastar, tallitor, tofsmesar och svartmesar försöker överträffa varandra i välljud. Vi sitter helt trollbundna på berget och bara sörplar i oss av naturljud och kaffe. Över oss i skyn går ett sträck som avslöjas genom flyktlåten från sånglärkor, bofinkar, björktrastar och sångsvanar i en stadig ström.

Vilken enorm känsloupplevelse det är att sitta så här och insupa doften från myren och samtidigt få delta i naturens uppvaknande och därtill få skölja ned intrycken med en slurk termosvarmt kaffe. Det känns alltid lika svårt att bryta sig ur en sådan sinnesstämning inför det nödvändiga tvånget att återgå till civilisationen, och våra steg känns betydligt tyngre nu under vandringen tillbaka till bilen. Tänk om man kunde frysa ett skeende och stanna kvar i det för tid och evighet!

Naturbokhandeln

Kikare • Natur- och fågelböcker • CD • CD-rom
Video • Artlister • Fröautomater m.m. – till lågpris!!

Vi finns på "nätet", med nyheter, de bästa kikarpriserna, boksortimentet m.m. <http://www.sofab.se>
Men du är förstas också välkommen att skriva, faxa eller ringa till oss för kataloger och information, eller att besöka vår butik på Öland.

Naturbokhandeln
Sveriges Ornitologiska Förening
Stenåsa, 380 62 Mörbylånga
Tel: 0485-44100 – Fax: 0485-44142
E-mail: order@naturbokhandeln.sofab.se

Svensk Våtmarksfond fyller 10 år

Då Svensk Våtmarksfond 10-årsjubilerar detta år anordnades en tillställning för att uppmärksamma detta onsdagen 25:e maj med exkursioner och middag i centrala Sörmland för ett större antal inbjudna personer med fondens högsta beskyddare H.M. Konungen som en av deltagarna.

Text Göran Andersson & foto Per Flodin

Svensk våtmarksfond

Denna fond bildades 1995 i samarbete mellan Svenska Jägareförbundet, Sveriges Ornitologiska Förening (SOF) och Världsnaturfonden (WWF). Fondens huvudmål är att stödja åtgärder för hur man bevarar, skapar och vårdar våtmarker samt att sprida kunskap om våtmarkernas värde. Generalsekreterare är Carl von Essen och högsta beskyddare H.M. Konungen. Det finns förstås en styrelse med en rad namnkunniga personer, men även ett forskningsråd. Centrum för fondens utbildningsverksamhet finns på Svenska Jägareförbundets kursgård Öster-Malma där det i närområdet finns ett 25-tal våtmarker av olika storlek och karaktär som lämpar sig som studieobjekt.

Med våtmark menas sumpskogar, myrar, vattendrag, grunda sjöar och havsstränder. Dessa utgör viktiga miljöer för en mängd växt- och djurarter, och då inte minst fåglar. De fungerar som näringsgivare till mikroorganismer och hela vägen upp genom näringskedjan till den högre faunan och florin. De fungerar även som naturliga reningsverk där vattnet på väg ut till sjöar och hav bromsas upp och renas från främst kväve och närslalter.

Sedan starten har denna fond medverkat till att inte mindre än 300 våtmarker på nära 4000 hektar har skapats över hela landet från Skåne i söder till Norrbotten i norr.

Den 25:e maj

För att uppmärksamma 10-årsjubileet anordnades exkursioner till Lida viltvatten på Stenhammars

marker strax utanför Flen samt till Vadsjön, Husby-Oppunda norr om Nyköping. Däremellan intogs middag på Öster-Malma där även en presentation av våtmarksfondens verksamhet föredrogs av Carl von Essen. Dessutom var det utdelning av 2005 års våtmarksstipendium.

Vid Lida viltvatten, som ligger alldeles i västra utkanten av Flen, höll Kungen själv en presentation av både våtmarken, men även av det pågående restaureringsarbetet av ekhagarna på Stenhammars gods marker. Just detta viltvatten har initierats av Stenhammars gods och anlagts med ekonomiskt stöd av Våtmarksfondens, Lions Club i Flen samt den Australiensiska vinproducenten Banrock Station. Det kanske kan låta märkligt att en Australiensisk vinproducent stöder svenska våtmarksprojekt, men det är nu tio år sedan de kom i kontakt med Carl von Essen och startade ett samarbete.

Det innebär att för varje såld vinflaska så går en viss del av behållningen till våtmarksprojekt, något som förbättrar Våtmarksfondens ekonomi och vinproducentens anseende.

Efter middagen på Öster-Malma stod den välbekanta och högkvalitativa våtmarken Vadsjön på programmet. I mulet väder med enstaka regnskurar anlände sällskapet i bussar till platsen och intill fågeltornet på västra sidan höll Rolf Pettersson en presentation av lokalen. Både om dess uppkomst och dess status genom åren med nära 200 fågelarter noterade, men även om den pågående nyrestaureringen. Rolf jobbar på Skogsvårdsstyrelsen och sitter med i fondens forskningsråd. Han är också en av initiativtagarna till både anlägg-

H.M. Konungen tycks vara vid gott humör vid sitt besök vid Vadsjön.

gande och restaurering av våtmarken.

Efter anförandet fick församlingen möjlighet till en stunds tubkikarspan då fyra fågelskådare ställt upp som "sakkunniga". Ingen fågellokal är väl förresten komplett utan ett visst inslag av fågelskådare? Om inte annat utgjorde dessa herrar säkerligen ett pittoreskt inslag i sceneriet. Tyvärr var det för dagen förvånansvärt stilla vid våtmarken med få vadare att beskåda och även förvånansvärt få änder. Tranor, mängder med grågåsungar, sångsvanparet och några näraliggande snatteränder fick duga som studieobjekt.

När alla tittat färdigt vidtog en promenad i hagen mot Torps gård. Mellan låga tornet och gården hade det bullats upp fältfika och här fanns även en markeringsmaskin till beskådande. Här höll Staffan Karlsson från Länsstyrelsen ett anförande om arbetet med att omvandla Vadsjön till ett naturreservat. Arne Linding, som är den som bearbetat våtmarken med sina specialbyggda maskiner för ändamålet, berättade om sin verksamhet samt om hur maskinerna fungerar. Han passade också på att köra en sväng för att demonstrera effektiviteten i en av dessa maskiner. Arne fick även ta emot ett pris för sitt viktiga arbete som utförs på uppdrag över hela Sverige.

Arne Linding demonstrerar en av sina effektiva maskiner för våtmarksrestaurering.

Framtiden

Våtmarksfonden har som synes gjort ett viktigt och imponerande arbete genom åren, men tro nu inte att man slår av på takten för det. I dagarna kom

ett pressmeddelande om att man drar igång något man kallat "Projekt 100 våtmarker". Detta sker i samarbete mellan fonden, Sveriges Ornitologiska Förening (SOF) och Svea skog. Tanken är att man ska välja ut och restaurera 100 våtmarker på Svea skogs marker utifrån deras betydelse för fågellivet. Projekt 100 våtmarker handlar om att återskapa värdefulla våtmarker för fåglar, främst i skogsmark. Ett tiotal stora våtmarker av hög kvalitet för fåglar inom Sveaskogs markinnehav ska återskapas och utvecklingen av dessa ska följas upp. Ytterligare 90 skogliga våtmarker kommer att återskapas inom ramen för Sveaskogs ekologiska landskapsplanering. En viktig fråga för projektet är även att öka kännedomen om våtmarkernas ekologiska betydelse. Projektet startar med inventering på Sveaskogs marker. I det arbetet fyller SOF:s medlemmar en viktig funktion. "Vi kommer även att lägga ned stort arbete på att följa upp utvecklingen av restaurerade eller återskapade våtmarker", säger Lars Lindell på Sveriges Ornitologiska Förening.

Om du känner till lämpliga objekt på Svea skogs marker uppmanas du till att ta kontakt med projektet. Detta kan ske genom din lokalförening (se omslagets insida) eller direkt med SOF, och då med ordförande Lars Lindell. Lars nås på: Dörby 202, 386 96 Färjestaden eller 82lindell@telia.com.

Mer finns att läsa i senaste numret av Vår fågelvärld samt på SOF:s hemsida.

Kungen, Carl von Essen samt Rolf Pettersson framför "huvudpersonen" Vadsjön.

Korta notiser

Kortare noteringar om stort och smått. Där inget annat anges är det redaktionen som står för notisen.

Gulbenta gråtrutar

Arne Andersson har till redaktionen skickat in bilder på gulbenta gråtrutar som han sett kring Risö i Sörmländska skärgården. Han noterar att första fynden gjordes i början av 90-talet och därefter har det varit enstaka fåglar i området alla år under perioden april-juli. Efter diskussion med andra skärgårdsskådare kan vi konstatera att det tycks vara en gemensam trend med fynd av gulfotade gråtrutar sedan tiotalet år tillbaks med en ökande andel under häckningstid. Det handlar alltså om vår egen art *Larus argentatus*, men med klart gula ben istället för de normalt köttfärgade. Det verkar även finnas en glidande övergång från helt gula ben till endast gula fötter. Man brukar prata om en Östersjöform, till och från kallad "omissus", som anses häcka östligt och som har just gula ben. Numera verkar den finnas spridd i vår skärgård (se exempelvis Cederroth i VF nr 7 2004). Dessa ska inte blandas ihop med de nyligen beskrivna arterna Kaspisk trut *Larus cachinnans* respektive Medelhavstrut *Larus michahellis*. Oklart dock om det är en faktisk ökning eller snarare en ökad uppmärksamhet bland skådare. För den trutnyfikne kan ett besök i Nyköpings hamn under vårvintern rekommenderas då det ofta ges möjlighet till studier av dessa gulbenta gråtrutar. Vi i redaktionen, och även Rrk förstås, tar gärna emot ytterligare synpunkter, erfarenheter och information i ämnet gråtrutar. Så sakteliga lär vi oss mer om trutarnas systematik och uppträdande och våra samlade observationer kan ge oss alla ytterligare vetande.

Riktade undersökningar av trutdöden

Som väl tyvärr är allmänt bekant pågår just nu en smärre tragedi utmed våra kuster i och med en utbredd fågeldöd. Den tycks främst drabba vitfågel, men de flesta kustbundna arter tycks vara drabbade och det minskar oroväckande med fågel i skärgården. Fenomenet är heller inte begränsat till Norden utan rapporteras från flera håll på norra halvklotet. I exempelvis norra Kanada är Stillahavs-lommen hårt drabbad. Det har redan lagts ner en

hel del möda på att ta reda på de bakomliggande orsakerna och arbetet fortsätter naturligtvis även denna säsong då man fortfarande inte vet vad som orsakar sjukdomen. Inblandade på heltid är bl.a. två välkända Sörmländska skådare, Göran Altstedt och Per-Åke Hägerroth, som ska utföra omfattande fältstudier och insamling av både döda fåglar och prover i såväl Sörmländska skärgården som på andra plaster i landet. Vi önskar dom och alla andra i detta behjärtansvärda utredningsprojekt lycka till.

Foton Göran Altstedt

Sjuk respektive död gråtrut funna i skärgården. En tyvärr alltför vanlig syn numera.

Svalanmöte på Öland

Sista helgen i november förra året samlades representanter för de flesta av landets regionala rapportkommittéer (Rrk) till ett av SOF arrangerat möte i Färjestaden på Öland. Även nationella rapportkommittén (Nrk) och raritetskommittén

(RK) deltog. Mötet kunde genomföras tack vare ekonomiskt bidrag från Naturvårdsverket. Huvudtemat för mötet var att diskutera hur man framöver på ett bättre sätt ska behandla och redovisa de rödlistade arterna och annex 1-arterna enligt EU:s fågeldirektiv i de regionala och nationella fågelrapporterna. Rapportering, sammanställning och redovisning av de listade arterna är en viktig del i arbetet för att uppfylla de av Riksdagen beslutade miljömålen. Framförallt med avseende på det i målen som handlar om biologisk mångfald. Genom att samtliga rapportkommittéer i landet nu administrerar in sina rapporter i Svalan finns det nu goda förutsättningar att effektivare än tidigare uppmärksamma trender och eventuella förändringar i den Svenska fågelfaunan. Mötet slog också fast att från 2004 gäller Svalan som SOF:s officiella databas för fågelobservationer och för publicerandet av dessa regionalt och nationellt. Dataläggning av äldre material ses också som betydelsefullt.

På mötet redovisade deltagarna hur de arbetar med Svalan i dagsläget och det var tydligt att många Rrk ännu inte fått rutin i det arbetet. De som kommit längst är Västergötland, Stockholm, Västmanland och vi i Sörmland, andra har nyligen kommit igång. Även frågor av mer praktisk karaktär som rör det administrativa arbetet i Svalan diskuterades. En detalj som innebär en del merarbete är hanteringen av de äldre rapporter som skådare lägger in. Själva företeelsen finns det ingenting att säga om, men rapportörerna måste vara beredda på att även dessa rapporter kommer att behandlas av Rrk enligt samma rutiner som nya. Kopplat till denna fråga kan sägas att här i Sörmland har vi redan hunnit lägga in de flesta godkända fynden av fåglar som observerats färre än 100 gånger i rapportområdet. I de fall när enskilda rapportörer vill få med sådana fynd i sina egna listor rekommenderar vi att man söker upp aktuellt fynd och registrerar sig som medobservatör, istället för att lägga in en ny observation. Om nu inte det är så att man har information om andra datum än vad som är känt, eller kompletterande upplysningar om köns- eller åldersbestämning m.m. Protokollet som sammanfattar alla de frågor som togs upp är ute på remiss och kommer senare att presenteras som ett styr-

dokument för arbetet i Svalan för Rrk, Nrk och RK.

Avslutningsvis är det på sin plats att påpeka att det inte är vi i de olika kommittéerna som gör det stora jobbet. Utan vi är i högsta grad beroende av och tacksamma för de rapporter som alla aktiva skådare bidrar med. Det är tack vare alla de rapporter som kommer in direkt i Svalan, till Sörmlands-svararen, eller på andra sätt som vi tillsammans kan bidra till att beskriva och övervaka statusen på och mångfalden hos den Svenska fågelfaunan.

/ Per Flodin, Svalanansvarig i Rrk-Srm

Kungsörnshäckning?

I den Sömländska pressen kunde man under 2004 läsa om "den första konstaterade häckningen av kungsörn" i Sörmland i modern tid. Nu var det inte riktigt så kungsörnsgruppen formulerade sig utan här följer den korrekta texten ordagrant:

Efter att i flera år fått in uppgifter om möjliga häckningar i Södermanland och gränstrakterna mot Östergötland startades februari 2004 Projekt Kungsörn D-län.

Senast kända häckning i Södermanland var i Ripsa socken 1848! Intressant att notera är att detta är ett av de områden som vi nu misstänker håller på att återbesättas.

Mycket arbete har lagts ner på att finna gamla fåglar i för Kungsörnen gynnsamma områden. Hitills har vi funnit gamla fåglar i minst 3 revir och sannolikt 5-6 revir. Flyktspel har observerats i ett revir där vi även observerat paret jaga samt hittat en sittplats och fjädrar.

Vid ett observationstillfälle den 2:a mars noterades 7 olika individer av Kungsörn samtidigt, varav 4 subadults och 3 ungfåglar.

Trots intensivt letande från februari i år (2004, reds anm.) har vi ännu inte kunnat lokalisera någon häckning. De intressanta områdena har idealiska förhållanden för Kungsörnarna med stora skogar, myrar, små sjöar, bra kuperat med berg och gott om mat till Kungsörnen såsom vildsvin, dovhjort, rådjur, älg, hare, orre, tjäder och gräsänder. Samtidigt som områdena är idealiska för Kungsörnen är

det ett mödosamt och framförallt tidskrävande arbete att kartlägga Kungsörns rörelser i denna typ av terräng. Idéer finns om att försöka hitta andra metoder att leta bon för att underlätta lokaliseringen av boplatser. Ett förslag är att bilda en boletargrupp med syfte att effektivisera lokaliseringen av bon.

Inför 2005 planerar vi även att bygga några konstbon för att placera i lämpliga områden. En ansökan har lämnats till Nyköpings kommun om bidrag för ett bobyggarprojekt. Ansökan kommer att behandlas och beslut fattas efter nyår.

Summering Södermanland + N Östergötland:

Ett troligt häckningsförsök

2-3 besatta revir med adulta fåglar.

Jan-Eric Hägerroth

Daviksvägen 17

611 91 Nyköping

nilsson.hagerroth@compaqnet.se

Kungsörnsprojektet har fortsatt under 2005 och vi kommer naturligtvis att återkomma i FiS:en under hösten med resultat från detta arbete.

/Red.

Dagfjärilsinventering

Du har väl uppmärksammat att vår systerförening Sörmlandsentomologerna i samarbete med Länsstyrelsen har tagit ett stort initiativ till en femårig inventering av våra dagflygande fjärilar? Man använder samma uppdelning av landskapet i femkilometersrutor som vi känner igen från både fågel- och växtsammanhang sedan tidigare. Här har nu var och en som rör sig i Sörmländska marker en möjlighet att bidra genom att rapportera sina fjärilsfynd till Artportalen (<http://artportalen.se>). Allra mest nytta gör man förstås om man åtar sig att inventera en s.k. atlasruta. Gör man det får man dessutom en mycket fin liten fälthandbok över Sörmlands fjärilar i fickformat, detaljerad karta över rutan man valt samt en introduktion till både inventering och bestämning av fjärilar. Alla som är naturintresserade och lite allmänbildade kan här snabbt och enkelt komma igång med denna inventering och därmed hjälpa till med ökade kunskaper

om hur det egentligen står till fjärilsfaunan i vår närhet. Är du intresserad tittar du till Sörmlandsentomologernas hemsida <http://hem.passagen.se/sormlandsentomologerna/>, eller Länsstyrelsens <http://www.d.lst.se/d/amnen/Naturvard/Aktuellaprojekt/Dagfjarilar.htm>. Om du inte har tillgång till Internet hör du av dig till redaktionen så ska vi lotsa dig rätt. Vänta inte för länge bara om du vill försäkra dig om att få rutan där du bor, har sommarställe eller har ditt särskilda smultronställe.

Utter vid Ålspånga igen

I ett tidigare nummer av FiS:en gjorde vi reklam för inrapportering av utterobservationer. Detta gjordes i samband med bl.a. ett fynd vid Ålsångaviken söder om Flen. Under vårvintern återupprepades fynd av utter på iskanten till den vak som bildas vid ämynningen mellan gårdarna Ålspånga och Näsby strax söder om Vadsbro. Det tycks alltså som att Långhalsens vattensystem håller en utterstam och att just Ålspångaviken kan vara en tämligen pålitlig lokal för arten. Läge alltså att hålla koll efter detta karismatiska och svårsedda däggdjur i vattnen i de centrala delarna av landskapet.

Foto Göran Alstedt

Påfågellägga får här representera dagfjärilarna.

Skärpning bland larmare

Det är allt fler som skaffar sig Club 300:s sökarsystem för att både kunna få och ge snabb information vid upptäckt av udda arter. Vad många av dessa larmförsedda skådare tycks glömma i samma stund som man får sökaren är att det fortfa

rande finns de som inte har dylik tingest. De skådare som är utan surr i fickan är istället precis som tidigare beroende av Sörmlandssvararen för att få samma information. Därför är det så sagt att den som skaffar sig sökare genom Club 300 också förbinder att komplettera sina utlarmningar med en inringning till lokala svararen, alternativt C3:s egen rikstäckande dito om det är en riktigt sällsynt fågel man fått syn på. Där kan man bekräfta sitt larm samt komplettera med mer detaljerade uppgifter som exempelvis lämpliga spanplatser och parkeringsmöjligheter. Samtidigt som det finns skådare som sköter detta exemplariskt finns det också de som mer än gärna ser sitt larm i etern, men som konsekvent vägrar rapportera till svararen. Till dessa vädjar jag nu om att tänka om. Dela med er av era upptäckter till alla andra skådare och inte bara till de som har en sökare, och förvänta er inte att skötselansvarig för svararen alltid ska göra ert jobb och säkerställa korrekt information till de sökarlösa. Kom också ihåg att det fortfarande finns många som även saknar tillgång till Svalan så kombinationen larm+Svalan räcker inte heller.

/ Göran Andersson, skötselansvarig för Sörmlandssvararen

Tobisgrissla i Skudern

Man upphör inte att förvånas över vad som kan påträffas i våra sjöar och på de mest udda lokaler. Ibland skakar man på huvudet och säger att det inte finns något att se annat än på de etablerade lokalerna. Men ack vad man kan bedra sig. Allt är alltså möjligt. Oftast handlar det om tålamod och åter tålamod. Nog för att jag själv brukar i mitt tycke ha god koll på vad som händer i Skudern norr om Malmköping då jag ser sjön från min tomt -men icke!

Fyra oftast icke helt sysslösa medelålders herrar bestämmer sig plötsligt för prioritera att Flen minsann inte ska glömmas bort på fågelkartan och börjar ett inbördes race om vem som påträffar flest arter i kommunen. Nåväl, detta var en tävling men huvudgrejen tycktes ändå bli att ta upp kampen med Katrineholm, Strängnäs och Vingåker om bästa inlandskommun i Sörmland när det gäller antalet påträffade fågelarter under 2004. Nog ansåg även

vi involverade att den kampen var totalt utsiktslös då kartritarna tycktes att på ren jävlighet ha ritat vår kommungräns totalt befriad från några som helst fågellokaler av rang. Vad är Skudern mot Näsnaren och Hjälmaren? Hur kan våra småpluttar till vadarastplatser som Lida viltvatten hävda sig mot Ekeby våtmark och Ålsätter? Bra visade det sig!

Kampen ledde till ett icke obetydligt övervakande av våra få lokaler och däribland Skudern. Sjön spanades av flera gånger dagligen av mig och så gott som varenda dag under sommarhalvåret. Och resultatet lät inte vänta på sig. Den ene arten efter den andra hittades och många drag blev det för Flensborna till sjön och de lyckades få se så gott som allt av betydelse där -även tobisgrisslan! Vad tänker man på när man radat upp arter som: bergand, alfågel, ejder, tobisgrissla, småskrake, sjöorre, svärta, mindre sångsvan, silvertärna och dvärgmås? En kustlokal? -Nej, Skudern givetvis.

Fåglar i Skudern 2004: Den 9.4 sågs en 2k mindre sångsvan sträcka förbi mot norr tillsammans med åtta vanliga sångsvanar. Av alfågel sågs tre ex 20.4 och tolv ex 21.4. Sex bergänder rastade 31.10 likaså en ejderhona som låg tillsammans med ca 400 storskrakar. Småskrakar sågs med en hane vardera 21.4 och 23.4 samt ett par 25.4 och 29.4. Första sjöorreparet dök upp 15.4 för att följas av en flock på sju ex 22.4. Ytterligare ett par rastade 25.4 och ett par dagar senare ett par flockar med fem ex 27.4 och fyra ex 29.4. Svärta noterades med ett par 15.4, en hane 21.4 och ytterligare ett par 23.4. Silvertärnor sågs med ett rastande ex 7.5 och sex sträckande 9.5. Dvärgmåsen upptäcktes när den födosökte på sjön 7.5. Tobisgrisslan som är oerhört sällsynt i inlandet utanför Väneren är nog ett av årets mest häpnadsväckande fynd. Den upptäcktes i full sommardräkt när den rastade mitt ute på sjön 17.5 till flera tillresta skådares munterhet.

Bland andra rara arter som sågs under året i Skuderns omgivning kan nämnas: kungsörn, dvärgörn, vaktel, skräntärna, trastsångare, snösiska, bändelkorsnäbb och snösparv.

I Sörmland finns flera hundra sjöar där det stora flertalet knappast besöks av skådare. Varför inte ta och hålla koll på en "egen" sjö? Det finns mycket

mer att upptäcka än man kan ana!

Läs mer om Skunderns fåglar på min hemsida:
<http://hem.passagen.se/jukkav/>

/ Jukka Väyrynen ,Mälby Kvarn, 64032 Malmköping, jvn@telia.com

FSO:s hemsida

Som flaggades för i senaste numret av FiS:en så har Niklas Holmström jobbat med en omarbetning av FSO:s hemsida. Surfande skådare har sedan kunnat glädjas åt en mycket positiv utveckling av FSO:s hemsida under hösten och vintern. Den har fått en total genomarbetning och innehåller nu mycket smått och gott att botanisera bland. Den som ännu inte upptäckt detta och kikat in bör göra det snarast. Här blandas basfakta om föreningen med aktuella noteringar från fågelmarker och lokala föreningsaktiviteter. Notera att vi numera har en egen plats i etern och slipper en massa reklam och s.k. popup-fönster och banners. Istället har vi fått en stilren och tidsenlig hemsida vi kan vara stolta över. Märk också att flera av de olika lokala föreningarna finns under samma ingångsadress där man numera surfar in på www.sormlandsornitologerna.se. Vill man vidare till sin egen förening ersätter man www. med till exempel oke. eller sok. innan sormlandsornitologerna.

Det finns även planer på fortsatt utveckling. Detta hänger dock bl.a. på medlemmarnas intresse och föreningens ekonomi. Exempel på sådant som kan tänkas komma framöver är ett diskussionsforum som ersättning eller komplement till dagens mejllista. En integrering av Rrk Sörmlands hemsida med FSO:s pågår också samt en rad funktioner där man utnyttjar data från rapporteringssystemet Svalan.

FSO:s styrelsearbete 2004

Styrelsens sju ledamöter, med Marianne Mattiason i spetsen, har haft sju styrelsemöten. Beta-lande medlemmar var under året 264 st samt sju st familjemedlemmar. Antalet har ökat eftersom tio st har tillkommit och fem har utgått ur föreningen.

Redaktionen för FiS:en har utkommit med tre nummer under året. Göran Andersson har på ett förtjänstfullt sett varit redaktör.

I samband med årsmötet i februari berättade Niklas Holmström (vår Webbmaster och medförfattare till nya Sjöfågelguiden) om sträckfågelskådning vid den senegalesiska kusten. Den sedvanliga höstresan till Hartsö-Enskärs fågelstation var fullbokad som vanligt. Vid höstens medlemsmöte berättade Staffan Karlsson och Bo Westman, från länsstyrelsen, om hur processen ser ut för bildandet av ett naturreservat. Lennart Wahlén exemplifierade en del av processen genom att redovisa en inventering vid ett kommande reservat. De närvarande fick dessutom en liten orientering om hotade arter.

Länsstyrelsen har under året tagit ett nytt initiativ till att föra en dialog med föreningar som har naturen som basintresse. Två informationsmöten avhölls i Flen, nämligen ett med inriktningen naturreservat, Natura 2000 mm, och ett med ämnet "Hotade arter".

Kontinuerligt hanterar styrelsen remisser angående bildande av naturreservat inom länet. Under året har länsstyrelsen beslutat om inrättandet av sex nya reservat. Föreningen är årligen involverad i tillståndsgivningen av tillstånd att fånga duvhök i bur. FSO får efter att fångstperioden är över resultatet av fångsten, vilket ger en bild av duvhökens bestånd. Detsamma gäller för tillstånd givna att bedriva skydds jakt på storskarv.

Kommunernas fysiska planering kommer oss delvis tillhanda. Det gäller i första hand kommunernas förslag till detaljprogram över tänkt utbyggnad av bostads-, industriområden samt områden ämnat för allmänt utnyttjande (skolor, vårdcentraler m m). Det är inte alla kommuner som ger oss den möjligheten. Nyköping framstår som ett gott föredöme i detta avseende och här har Viking Olsson på ett förtjänstfullt sätt avgivit föreningens synpunkter.

Två stora projekt som kommer att beröra länet och föreningens intressen är utbyggnaden av Ostlänken (ny järnväg Norrköping-Nyköping-Södertälje) och ny naturgasledning från Östergötland till Oxelösund. Styrelsen har yttrat sig över de givna alternativen. Vi har föreslagit att samordning bör ske så att all utbyggnad görs i ett och samma stråk för att få ett så litet ingrepp i naturen som möjligt. Dessutom bör dragning ske i det redan befintliga stråket utmed motorvägen (E4).

Det gångna året i styrelsen har varit omväxlande och stimulerande. Vår ordförande hanterar klubban på ett entusiastmerande sätt och hennes glada skratt smittar lätt av sig.

Vid pennan

Leif Ekblom/sekr

Historien om 94A04051

Under sensommaren 2003 kolliderar en ung hane Berguv med en timmerbil nära Krokek, Östergötland, som i sin tur ligger nära Kolmårdens djurpark dit den förs för vård av skadorna. Efter en tids rehabilitering släpps den åter till friheten och ringmärks i samband med detta av undertecknad.

Den 16:e April 2005 besöker jag Spjutsö i Blekinge skärgård för inventeringsarbete. Nära ett stort stenblock på ön hittas kadavret efter en sedan lång tid död Berguv. Efter lite letande hittas huvud och slutligen benen. Uven visar sig vara ringmärkt, och redan på plats tycker jag ringnumret känns bekant.

Väl hemma igen går jag igenom mina ringmärkningsprotokoll och mycket riktigt hittar jag numret – 94A04051 – den unga hanen som rehabiliterats på Kolmårdens djurpark!

Hur stor är sannolikheten för att en ringmärkare påträffar en av sina egna märkta fåglar på en ö 50 mil från märkplatsen?

En helt otrolig, men samtidigt tragisk, historia om uven som sannolikt inte blev mer än ett år gammal.

/Göran Altstedt

Tordmularna i Hartsöarkipelagen

Här följer resultaten av en undersökning av häckande tordmule på de yttre skären i Hartsöarkipelagen.

Under senare år har bl. a. alkorna blivit allt färre i området, samtidigt som unproduktionen procentuellt sett verkar ha blivit lägre hos den population som funnits kvar. För att bättre kunna undersöka ungfågelproduktionen hos tordmularna gjordes under 2004 något fler besök än tidigare, sammanlagt skedde kontroller vid nio tillfällen under perioden 15/6-27/7. Samtliga häckningsskär med

fem bon eller fler (10 skär) besöktes vid minst tre tillfällen, på ytterligare sex skär häckade också tordmule men där fanns endast 1-3 bon.

Denna i tiden utökade undersökning innebar att vi kunde ringmärka 25 boungar av tordmule under 2004, dvs ungefär dubbelt så många som under 2003, men den intensifierade undersökningen visade tydligt på en fortsatt populationsnedgång.

Foto Göran Altstedt

En stunds trygghet för 94A04051 under hans korta och dramatiska liv.

Det gjordes endast 103 säkra bofynd (110 bofynd 2003) och av dessa häckningsförsök misslyckades många på ett tidigt stadium.

Tordmulens krav på häckplats får till följd att det är samma skär som används från år till år, totalt utnyttjas varje år 16 skär i området. Nedgången under senare år illustreras väl av en jämförelse med förhållandena under t ex 1999. Då ringmärktes boungar på samtliga sexton skär med häckning, medan det under 2004 skedde ringmärkning på endast tio skär. På sju av de skär med flest antal

bon 1999 hade till 2004 skett en nedgång från 124 till 54 bon, dvs en minskning med nästan 60 %! Det enda undantaget är Torskbåden där det av någon anledning inte minskat utan i stället ökat med två bon, från 23 till 25. Endast två skär hyste under 2004 fler än tio bon, förutom Torskbåden även Ljusskär med 11 bon och 6 ringmärkta boungar.

Torskbåden blev det enda skär som bedömdes intressant att följa kontinuerligt under häckningsperioden, med tanke på de få bona på andra skär. Torskbåden ligger dessutom lite avsides från övriga skär med häckande tordmule.

Den 15/6 hittades 25 bon med ägg men den 27/6, när kläckningen hade påbörjats, var tre av dessa bon tomma (3 ägg kläckta också) och den 8/7 var ytterligare 5-6 bon tomma samtidigt som det fanns 8 små ungar. Så långt hade ringmärkts tre ungar, men med sex omärkta små ungar den 8/7 och samtidigt minst 8 bon med okläckta ägg, så var förväntningarna stora inför nästa besök. Normalt är mitten av juli den optimala tiden för att kunna märka ungarna, som då är lagom stora. Tyvärr blev det inte så, den 16/7 kunde endast tre ungar märkas och så småningom ytterligare en unge den 27/7, totalt endast sju boungar ringmärkta som resultat av 25 häckningsförsök (28%). Med en "normal" insats hade den första och sista ungen inte blivit märkta, utan endast de fem ungar som fick sin ring 8-16/7, vilket skulle innebära 20 % "lyckade häckningar".

Vad som är än mer oroande är att vi detta år såg betydligt färre stora ungar i bona, misstanken att ungar dog i ett tidigt skede av uppväxten och aldrig blev flygga stärks därför ytterligare. Även av de ringmärkta ungar dog troligen flera innan de kunde lämna sina bon. Ungarna stannar ju kvar i bona 1-2 veckor efter märktillfället och lämnar sedan boskåret simmande tillsammans med en vuxen innan den blir flygfärdig efter några veckor till.

Så de totalt 25 ringmärkta boungarna ur en population tordmule som startade 103 häckningar

innebär med stor säkerhet inte alls så många "lyckade" häckningar. Mer troligt är att den siffran hamnar mellan 10-20 %, vilket är alldeles för lågt även för en relativt långlivad art som tordmulen. Åtminstone på åtta olika skär konstaterades att små ungar försvann innan de blev ringmärkningsstora, vilket nog svarade för en majoritet av de misslyckade häckningarna. Även försvunna ägg, trasiga ägg och övergivna kalla ägg svarade för en viss del misslyckade häckningar.

Vad beror då detta på? Något entydigt svar kan väl knappast ges, men visst är det skrämmande med tanke på övriga arter, t ex ejderns och trutarnas, kraftiga decimering i samma område. Någon form av förgiftning eller liknande?

Av övriga orsaker kan nämnas att den 8/7 hittades några minkdödade vuxna tordmular i anslutning till sina bon, 2 ex på Tveknäpplingen och 1 ex på Höga Ålkråkshällen, men i övrigt observerades inga säkra minkangrepp så någon föryngring av mink skedde troligen inte vid de yttre skären under 2004. Trots detta kan man nog befara att några tordmuleungar försvann p g a minkpredation. Den förklaringen kan i så fall gälla de ovan nämnda försvunna ringmärkta ungar. Speciellt hårt kan eventuellt en ensam mink ha drabbat Torskbåden efter den 8/7, och även det där intill närmaste skäret Höga Ålkråkshällen som från att ha hyst nio bebodda bon var helt tomt i mitten av juli. Vid föregående besök hade det funnits bl.a. tre små ungar av tordmule. Inom parentes kan också sägas att detta skär brukar ha tiotals häckande gråtrutar, men var i stort sett tomt under 2004. Knappast minkens verk.

Som nämndes i föregående årsrapport, antog vi att predation av havsörn kunde ha bidragit till allvarlig störning i häckpopulationerna. Det verkar dock inte ha varit lika många örnar vid de yttre skären under 2004 som under föregående år, varför denna störning troligen var av mindre omfattning under 2004.

/Lennart Wahlén

Hartsö-Enskär fågelstation

Genom idéellt arbete som ringmärkare eller assistent på vår "egen" fågelstation kan du göra en ovärderlig insats för fågelforskningen. Som assistent behöver du inte vara fågelexpert, men du ska gilla fåglar.

Det går även utmärkt att förlägga föreningsexkursioner till ön (transportkostnad cirka 100 kr/person vid 12 deltagare). Logi sker lämpligen i tält.

Fågelstationen är belägen på ön Enskär i Hartsöarkipelagens södra del som en sista utpost mot det öppna havet. Stationen drivs av FSO och verksamhet har här bedrivits sedan 1965.

För mer information kontakta Lennart Wahlén, 0155-215711.

Du kan också stödja verksamheten genom att köpa stationens T-shirts, dekaler och fågelholkar.

SörmlandsSvararen

Ring SörmlandsSvararen för att få besked om senaste nytt i de Sörmländska markerna eller de lokala fågelföreningarnas exkursioner och möten. Svararen drivs av Regionala rapportkommittén (Rrk) som är en arbetsgrupp inom FSO. Rapporterar du till SörmlandsSvararen kommer dina obsar direkt till Rrk:s fågelrapport. Inkommen information om känsliga och hotade arter/häckningar behandlas konfidentiellt och registreras endast som ett underlag för fågelskyddsarbetet och utläses ej på svararen.

Skötselansvarig för SörmlandsSvararen är Göran Andersson (0157-13510). Kontakta Göran om du har frågor, sunpunkter eller vill göra felanmälan.

OBS! Rapporterar dina obsar gör du på tel: 0157-10846

FSO:S HEMSIDA

På hemsidan presenteras föreningen och dess verksamhet. Här hittar du information om aktiviteter och aktualiteter samt kontaktpersoner.
www.sormlandsornitologerna.se

RAPPORTMOTTAGARE:

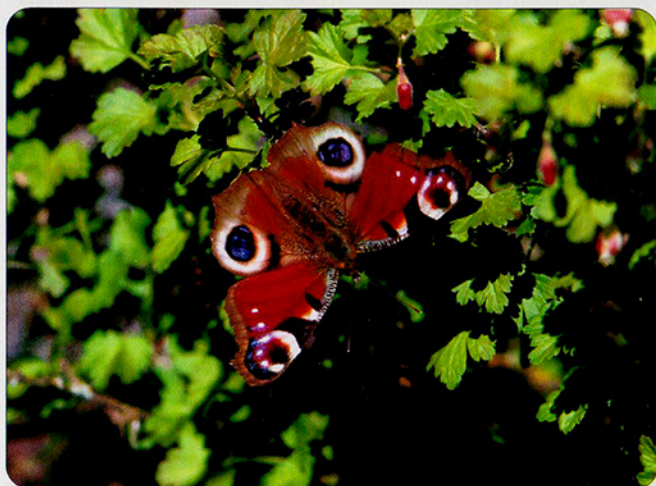
Rrk Sörmland, Håkan Lernefalk
Storgatan 16A, 641 45 Katrineholm
0150-511 34

kontakta Rrk gör du på
rrk@sormlandsornitologerna.se

Innehållsförteckning

1 / 2005

<i>Inledaren.....</i>	<i>3</i>
<i>Till Olas minne.....</i>	<i>4</i>
<i>Gräsiska märkt i Kina fångad i Sörmland.....</i>	<i>5</i>
<i>Dags för vitvingad tärna.....</i>	<i>8</i>
<i>Dvärgörn påträffad i Sörmland.....</i>	<i>10</i>
<i>Hartsö-Enskär fstn 2004.....</i>	<i>13</i>
<i>Korta notiser.....</i>	<i>24</i>

*Du deltar väl i inventeringen av Sörmländska dagfjärilar?
Se annars under "Korta notiser" på sidan 26.*